

Büyük Ölçekli Kentsel Projeler, Mekanın Üretimi ve Neo-Liberal Hegemonya: İzmir Örneğinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma

Large-Scale Urban Projects, Production of Space and Neo-liberal Hegemony: A Comparative Study of Izmir

Mehmet PENPECİOĞLU

Neo-liberalizmin dünya çapında yükselişle birlikte büyük ölçekli kentsel projeler (BKP'ler) güçlü bir kentsel siyasa mekanizması haline gelmektedir. BKP'ler sermayenin çıkarlarını kollamakta ve kentlerde egemen sınıfların el koyduğu büyük bir rant yaratmaktadır. Merkezi iş alanları, turizm merkezleri, korunaklı konutlar ve alışveriş merkezleri gibi "neo-liberal kentleşme" mekanları üreten BKP'ler yalnızca sermaye birikim ilişkilerinin yeniden üretilmesinde değil; aynı zamanda kentsel siyasaların önceliklerinin yeniden tanımlanmasında neo-liberal hegemonyayı inşa edici bir rol oynamaktadır. Neo-liberal hegemonyanın kentlerde inşası ve BKP'lerin bu süreçteki rolü yalnızca sermaye birikim ilişkilerinin çözümlenmesiyle incelenemez. Böylesi bir inceleme için BKP'lerin yaşama geçirilmesinde devlet ve sivil toplum aktörlerinin rolü, bu aktörlerin ortak ve karşıt söylemleri, uzlaşa ve çatışma ilişkileri araştırılmalı ve bunların hegemonya inşası veya mücadelesindeki işlevleri ortaya konmalıdır. Makale bu kapsamda yapılmış olan doktora tezi araştırması bulgularına dayanmaktadır. İzmir'de iki BKP olan Yeni Kent Merkezi (YKM) ve İnciraltı Turizm Merkezi (İTM) projeleri örneğinde "mekanın üretimi" ve "neo-liberal hegemonya" arasındaki ilişkiyi çözümlemektedir. YKM projesinde yerel yönetimler, yatırımcılar, yerel sermaye örgütleri ve meslek odaları uzlaşa ilişkileri geliştirebilmiş ve yaygınlaştırdıkları hegemonik söylemlerle projeye yönelik toplumsal desteği elde edebilmişlerdir. Uzlaşa ilişkileri ve hegemonik söylemlerle YKM projesi "mekan üretiminin hegemonik projesi" haline gelebilmiş, kentsel siyasal öncelikler üzerinde neo-liberal hegemonik bir güç inşa etmiştir. YKM projesinin aksine İTM projesinde devlet ve örgütlü sivil toplum aktörleri arasında uzlaşa sağlanamamıştır. İTM projesine karşı meslek odalarının öncülük ettiği toplumsal muhalefet İTM planlarına dava açarak planların yaşama geçirilmesinin önünde durabilmiştir. Sonuç olarak, İTM projesi örgütlü toplumsal kesimlerin rızasını elde edememiş ve "mekan üretiminin hegemonik projesi" haline gelememiştir.

With the rise of neo-liberalism, large-scale urban projects (LDPs) have become a powerful mechanism of urban policy. Creating spaces of neo-liberal urbanization such as central business districts, tourism centers, gated residences and shopping malls, LDPs play a role not only in the reproduction of capital accumulation relations but also in the shift of urban political priorities towards the construction of neo-liberal hegemony. The construction of neo-liberal hegemony and the role played by LDPs in this process could not only be investigated by the analysis of capital accumulation. For such an investigation; the role of state and civil society actors in LDPs, their collaborative and conflictual relationships should be researched and their functions in hegemony should be revealed. In the case of Izmir's two LDPs, namely the New City Center (NCC) and Inciraltı Tourism Center (ITC) projects, this study analyzes the relationship between the production of space and neo-liberal hegemony. In the NCC project, local governments, investors, local capital organizations and professional chambers collaborated and disseminated hegemonic discourse, which provided social support for the project. Through these relationships and discourses, the NCC project has become a hegemonic project for producing space and constructed neo-liberal hegemony over urban political priorities. In contrast to the NCC project, the ITC project saw no collaboration between state and organized civil society actors. The social opposition against the ITC project, initiated by professional chambers, has brought legal action against the ITC development plans in order to prevent their implementation. As a result, the ITC project did not acquire the consent of organized social groups and failed to become a hegemonic project for producing space.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Ankara.
Department of City and Regional Planning, Middle East Technical University, Ankara, Turkey.

Başvuru tarihi: 22 Haziran 2013 (Article arrival date: June 22, 2013) - Kabul tarihi: 19 Ağustos 2013 (Accepted for publication: August 19, 2013)

İletişim (Correspondence): Mehmet PENPECİOĞLU. **e-posta** (e-mail): mpembeci@gmail.com

© 2013 Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi - © 2013 Yıldız Technical University, Faculty of Architecture

Giriş

Araştırmanın Kapsamı ve İçeriği

Neo-liberalizmin dünya çapında yükselişiyle birlikte büyük ölçekli kentsel projeler (BKP'ler) güçlü bir kentsel siyasa mekanizması haline gelmektedir. Mekanın üretimine ilişkin öncelikleri sermayenin çıkarları doğrultusunda hakim kılan BKP'ler, kentlerde büyük bir rant yaratmakta ve bu ranta egemen sınıfların el koyması üzerine kurgulanmaktadır. Merkezi iş alanları, turizm merkezleri, korunaklı ve lüks konut alanları ve alışveriş merkezleri gibi "neo-liberal kentleşme" mekanları üreten BKP'ler yalnızca sermaye birikim ilişkilerinin yeniden üretilmesinde değil; aynı zamanda kentsel siyasaların önceliklerinin yeniden tanımlanmasında hegemonya inşa edici bir rol oynamaktadır. Bu hegemonya neo-liberalizme ilişkin öncelikleri hakim kılmakta, kalkınmacı toplumsal değerleri ve bu değerleri temsil eden hegemonik söylemleri ("yatırım", "rekabetsizlik" ve "girişimcilik" gibi) yaygınlaştırarak kentte yaşayanları yabancılaştırmakta, mekanları ise metalaştırarak değişim değerini ön plana çıkarmaktadır.¹

Büyük ölçekli kentsel projeler ile neo-liberal hegemonyanın kentlerde inşa edilişi yalnızca sermaye birikim ilişkilerinin çözümlenmesiyle incelenemez. Böylece bir inceleme için; BKP'lerin yaşama geçirilmesinde hangi devlet ve sivil toplum aktörlerinin rol oynadığı, bu aktörlerin ortak ve karşıt söylemleri, uzlaşma ve çatışma ilişkileri araştırılmalı ve bunların hegemonya inşası veya mücadelesindeki işlevleri ortaya konmalıdır. Makale bu kapsamda yapılmış olan doktora tezi araştırması² bulgularına dayanmakta, İzmir'de iki BKP örneğinde "mekanın üretimi" ve "neo-liberal hegemonya" arasındaki ilişkiyi çözümlenmektedir.

İzmir örneğinde karşılaştırmalı bir şekilde incelenen BKP'ler, Yeni Kent Merkezi (YKM) ve İnciraltı Turizm Merkezi (İTM) projeleridir. Bu iki projenin seçilmesinin gerekçeleri; (1) kentsel mekanı dönüştürecek büyük yatırımlar çekmelerinin beklenmesi ve (2) neo-liberalizmin hegemonyasını inşa eden ve bu hegemonyaya direnişi yansıtan söylemlerin, eylemlerin ve ilişkilerin ortaya çıkarılabileceği iki farklı örnek oluşturmalarıdır. Araştırma kapsamında anket, derinlemesine görüşme ve gazete haberlerinin taranması gibi farklı yöntemler birbirlerini tamamlayacak şekilde birarada kullanılmıştır.³

Makale dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünün sonrasındaki ikinci bölümde kentsel gelişmenin siyaseti üzerine farklı yaklaşımlar tartışılmış, "hegemonya" ve "mekanın üretimi" kavramları arasındaki ilişki üzerinden BKP'lerin incelenmesine yönelik eleştirel bir kuramsal çerçeve önerilmiştir. Üçüncü bölümde İzmir örneğinde incelenen YKM ve İTM projelerine ilişkin devlet ve sivil toplum aktörlerinin rolleri, hegemonya inşasına veya mücadelesine konu olan ortak ve karşıt söylemleri, uzlaşma ve çatışma ilişkileri karşılaştırmalı bir şekilde ortaya konmuştur. Sonuç bölümünde BKP'lerin neo-liberal hegemonyanın inşa edilmesinde oynadığı rol araştırma bulguları ışığında tartışılmış ve yeni bir kentsel siyasal praksisin nasıl geliştirilebileceğine ilişkin düşüncelerle makale sonlandırılmıştır.

Kentsel Gelişimin Siyaseti: Hegemonya, Mekanın Üretimi ve Büyük Ölçekli Kentsel Projeler

Kentsel gelişimin siyaseti üzerine farklı kuramsal yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu bölümde aktör-odaklı ve yapısalcı konumda yer alan farklı kuramsal yaklaşımların açıklama çerçevelerinin katkıları ve kısıtlılıkları tartışılacak ve BKP'lerin incelenmesine yönelik eleştirel bir kuramsal çerçeve önerilecektir.

"Kentsel Rejim" kuramı ve "Büyüme Makinesi" (Growth Machine) gibi yaklaşımlar kentsel gelişimin aktör-odaklı boyutlarına vurgu yapmaktadır. Büyüme Makinesi yaklaşımı kentsel gelişme sürecinde gayrimenkul geliştiriciler, yerel iş toplulukları, medya kurumları ve üniversiteler gibi kilit roldeki aktörlere odaklanmaktadır. Bu aktörlerin yerel ekonomik büyümeyi sağlayacak BKP'ler temelinde uzlaşma içerisinde oldukları ve kentleri büyüten ve dönüştüren bir "büyüme makinesi" haline geldikleri vurgulanmaktadır (Logan & Molotch, 1987). Bu yaklaşım büyüme makinesi aktörlerinin ortak ve hakim olan söylemlerinin ve uzlaşma ilişkilerinin ortaya çıkartılması gereğinin altını çizer. Kentsel rejim kuramı da aktör-odaklı bir bakış açısı benimsemektedir. Kentsel rejim kuramı, kentsel gelişme

³ Farklı araştırma yöntemleri farklı bilgilerin elde edilmesini sağlayacak ve birbirlerini tamamlayacak şekilde birarada kullanılmıştır. YKM ve İTM projeleriyle ilişkili olduğu saptanan 124 kurumla (yerel ve merkezi yönetim kurumları, yatırımcılar ve yerel iş toplulukları, siyasi partiler, meslek odaları, üniversiteler, medya kuruluşları ve diğer sivil toplum örgütleri), projelerin gerçekleştirileceği dört mahallede yaşayan ve rastlantsal örneklem ile belirlenmiş 242 hanehalkı üyesiyle anket yapılmıştır. İki projenin gerçekleştirileceği dört mahallede (Bahçeelarası, İnciraltı, Umurbey ve Ege mahalleleri) yaşayan ve projelerden doğrudan etkilenmesi beklenen kişi sayısı toplamı 2011 nüfus verilerine göre 6344'dür. Örneklem oranı %3.8'dir. Ayrıca projelerle ilişkileri saptanan kurumların temsilcileri ve bazı hanehalkı üyeleri ile toplam 45 adet derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Anket ve görüşme verileri gazete haberleri ile desteklenmiş ve araştırma boyunca her iki projeye ilgili haberler içeren farklı medya kaynakları düzenli olarak taranmıştır.

¹ Kuşkusuz tüm BKP'ler sermayenin çıkarları doğrultusunda gerçekleştirilmemektedir. Ancak son 30 yıllık süreçte BKP'lerin hakim mantığının neo-liberalizmin hegemonyası çerçevesinde şekillendiği gözlenmektedir. Bu gözlem doğrultusunda bu çalışmada BKP'lerin neo-liberal hegemonyayı inşa edici bir rolde olduğu yönündeki genel eğilim kabul edilmektedir.

² Makalenin verilerini temel aldığı doktora tezi araştırması için bkz; Penpecioglu, 2012.

siyasalarının ve BKP'lerin oluşturulmasında devlet ve sermaye arasında işbirliği sağlayan formel ve enformel ilişkilerin rolüne vurgu yapar. (Stoker & Mossberger, 2001). Bu yaklaşım çerçevesinde; BKP'lere ilişkin karar alma süreçlerinde hangi aktörlerin ne tür işbirliği ilişkileri ile dahil edildiği, hangi aktörlerin dışarıda bırakıldığı temel sorunsal olarak ortaya çıkar. Kentsel gelişmenin aktör-odaklı boyutlarına vurgu yapan her iki yaklaşımda kentsel siyaset yazınında önemli eleştirilerle karşılaşmıştır. Örneğin Macleod ve Goodwin'e göre (1999) bu tür aktör-odaklı yaklaşımlar kentsel gelişmenin siyasetine ilişkin olarak sermaye birikimi, sınıf çelişkisi ve hegemonya mücadelesi gibi dinamikleri göz ardı etmektedir.

Aktör odaklı yaklaşımların tersine yapısalcı Marksist yaklaşımlar "yapılı çevre üretimi" ve "sermaye birikimi" arasındaki yapısal ilişkiye odaklanmaktadır. Yapılı çevre üretiminin başat bir aracı olarak BKP'ler; sermayenin ilk çevrimden ikinci çevrime aktarılmasını sağlamak ve böylece sermaye birikimi için gerekli koşulları sağlamaktadır (Harvey, 1985). Harvey'e göre BKP'ler neo-liberalizmin yükselişle birlikte derinleşen "kentler arası rekabet" koşullarında piyasa güçlerinin çıkarlarına hizmet eden "girişimci kentsel siyaset" mekanizmalarıdır (Harvey, 1989). Harvey'in sermaye birikimi odaklı yaklaşımına paralel bir şekilde Smith'de (2002) BKP'lerin "küresel bir kapitalist kentsel strateji" haline geldiğine vurgu yapmaktadır. Smith'e göre (1987) BKP'ler ile arazilerin potansiyel rantı ile halihazırdaki kullanımlarında sermayeleşmiş mevcut rantı arasındaki farkın ("rant farkı"nın) kapatılması hedeflenir. Mutenalaştırıcı dönüşüm projeleri, merkezi iş alanları, korunaklı ve lüks konut alanları ve alışveriş merkezleri gibi "neo-liberal kentleşme" mekanları "rant farkı"nı azaltarak sermaye birikimine katkı sağlamak üzere kurulanmış BKP'lerdir.

Yapısalcı yaklaşımlar "sermaye birikimi" ve "rant farkı" gibi ekonomik dinamiklere vurgu yapmakta; neo-liberal hegemonyayı inşa eden uzlaşılı ilişkilerinin ve hakim söylemlerin rolünü ihmal etmektedir. BKP'ler aracılığıyla neo-liberal hegemonya kentlerde nasıl inşa edilmekte ve bu süreçte devlet ve sivil toplum aktörleri hangi ilişkiler ve söylemlerle ne rol oynamaktadır? Bu soruların yanıtlanmasına yönelik eleştirel bir kentsel siyaset perspektifi; yapısalcı Marksist yaklaşımların ekonomik belirlemciliğini ve "kentsel rejim" ve "büyüme makinesi" yaklaşımlarının aktör-odaklı iradi açıklama çerçevesini aşabilmelidir. Bu yaklaşımların kısıtlılıklarını aşan eleştirel bir kentsel siyaset perspektifi, "hegemonya" ve "mekanın üretimi" kavramları arasındaki ilişki üzerinden kurulabilir.

Gramsci (1971) "hegemonya"yı; egemen sınıfların toplumun geniş kesimlerinin rızasının elde edebilmesini sağlayan "siyasal ve ideolojik aktiviteler, moral ve entelektüel önderlik" olarak tanımlamaktadır. Egemen sınıflar hegemonik bir güç inşa ederek kendi dar ekonomik çıkarlarının toplumun geniş kesimlerinin çıkarlarını temsil ettiği yönünde bir kamuoyu algısı oluşturur. Devlet ve sivil toplum aktörleri (örgütlü sermaye grupları, üniversiteler, meslek odaları, medya kuruluşları ve diğer sivil toplum örgütleri) arasında uzlaşılı ilişkileriyle sağlanan egemen sınıf ittifakı hegemonik söylemlerle siyasal öncelikleri tanımlar ve bu önceliklere yönelik toplumun geniş kesimlerinin rızasını elde eder. Ancak hegemonya siyasal gücün tek kaynağı değildir. Siyasal gücün diğer bileşeni "zor"dur ve hegemonik gücün inşa edilemediği toplumsal koşullarda devletin kolluk güçleri, gözetim mekanizmaları gibi zor aygıtları ön plana çıkar ve egemen sınıf çıkarlarını korumak için harekete geçirilir. Yasalarda zorlayıcı ve yaptırıma dayalı olduğundan devletin bir zorlayıcı mekanizması olarak işlev görmektedir. Hegemonya ve zor unsurları siyasal gücün temelini oluşturan, birbirleriyle ilişkili ve tamamlayıcı iki temel boyuttur (Forgacs, 2000).

Gramsci'nin "hegemonya" ve Lefebvre'in "mekanın üretimi"⁴ kavramları kentsel siyasal gücün çözümlenmesi açısından ilişkili kavramlar olarak ele alınmalıdır. Kipfer' göre (2008) mekanın üretimine ilişkin kentsel projelerle egemen sınıf ittifakı toplumun geniş kesimlerinin rızasını elde ederek kentsel siyasal önceliklere ilişkin hegemonik bir güç inşa eder. Dolayısıyla Lefebvre'in mekanın üretimi kavramı hegemonya kavramının mekansallaştırılması/kentselleştirilmesi olarak okunabilir (Kipfer, 2002). Gündelik yaşam üzerinde metalaştırıcı, yabancılaştırıcı, parçalayıcı ve tektipleştirici etkileri olan BKP'ler; hegemonyayı kentselleştirerek "tasarlanan mekan"ı üreten kapitalist kentleşme pratikleridir.

Hegemonya, "mekanın üretimi"ne ilişkin "hegemonik proje"lerle kentselleştirilmektedir. Jessop'a göre (1997) hegemonik projeler sermaye birikimi için gerekli koşulları oluşturmak amacıyla devlet ve sivil toplum aktörlerinin uzlaşılı içinde geliştirdikleri mekanizmalardır. Jessop'ın

⁴ "Mekanın üretimi" kavramının üç boyutu bulunmaktadır: "mekanın temsilleri", "temsilin mekanları" ve "mekansal pratikler" (Lefebvre, 1991). Mekanın temsilleri devletin kent planlama eylemi ile üretilen, toplumun gündelik yaşam pratikleri üzerinde temsili, kurumsal ve ideolojik bir anlam inşa eden "tasarlanan mekan"lardır (Lefebvre, 1991). Temsilin mekanları ise toplumsal ilişkilerin deneyimlendiği, belirli simgesel formlarla "anımlandırılan mekan"lardır. Mekanın temsilleri ve temsilin mekanları arasındaki diyalektik ilişki gündelik yaşamın çelişkilerini taşıyan mekansal pratikleri ortaya çıkarır (Lefebvre, 1991). Mekansal pratikler; kapitalizmin gündelik yaşam üzerindeki metalaştırıcı, yabancılaştırıcı, parçalayıcı ve tektipleştirici tüm etkilerinin gözlemlenebileceği "yaşanan mekan"lardır (Lefebvre, 1991).

hegemonik proje kavramını kentsel siyaset alanında yorumlayan Şengül'e göre (2000) hegemonik projelerin başarısı farklı toplumsal güçleri hegemonik bir söylem etrafında bir araya getirebilmelerine ve egemen sınıfların dar ekonomik çıkarlarını toplumun geniş kesimlerinin çıkarları gibi sunabilmelerine bağlıdır. Hegemonik projelerin kentlerde geniş kesimlerinden destek görmesi, siyasal gücün iki tamamlayıcı unsuru olan rıza ve zor öğelerini kullanımı ile mümkündür (Şengül, 2000).

Büyük ölçekli kentsel projeler; gündelik yaşam pratikleri üzerinde metalaştırıcı ve yabancılaştırıcı ideolojik bir anlam inşa ederek egemen sınıfların dar ekonomik çıkarlarını toplumun geniş kesimlerinin çıkarları gibi sunabildikleri için "mekan üretiminin hegemonik projeleri" olarak kavramsallaştırılabilirler. BKP'ler aynı zamanda belirli hegemonik söylemler etrafında farklı toplumsal kesimleri bir araya getirebilmekte ve geniş kesimlerden destek görebilmektedir. Hegemonik bir güç inşa edebilme kapasiteleri bulunmasına rağmen BKP'lerin yaşama geçirilmesinde yalnızca "rıza"nın değil yasa gibi "zor" öğelerinin de kullanıldığı görülmektedir.

Makalede ortaya konan eleştirel kuramsal yaklaşım çerçevesinde BKP'ler, neo-liberal hegemonyayı kentlerde inşa eden "mekan üretiminin hegemonik projeleri" olarak incelenecektir. BKP'ler ile "ekonomik büyüme", "yatırım", "girişimcilik" ve "rekabetçilik" gibi neo-liberal söylemler kalkınmacı toplumsal değerleri simgeleştirmekte, farklı toplumsal kesimlerin hassasiyetlerine hitap etmektedir. Kentte yaşayanların neo-liberal kentleşme pratiklerine rıza gösteren bir konumda özneleştirilmesi de bu çerçevede kurgulanmaktadır.

Makalenin bundan sonraki bölümünde YKM ve İTM projelerine ilişkin olarak; devlet ve sivil toplum aktörlerinin rolleri, hegemonya inşasına veya mücadelesine konu olan ortak ve karşıt söylemleri, uzlaşma ve çatışma ilişkileri ve yasaların zorlayıcı işlevleri karşılaştırmalı bir şekilde ortaya konacaktır.

Neo-liberal Kentsel Hegemonyanın İki Yüzü: Yeni Kent Merkezi ve İnciraltı Turizm Merkezi Projeleri

Neo-liberalizmin hegemonyasının Türkiye kentlerinde hakim olmaya başladığı sürecin 1980 sonrasında geliştiği gözlenmektedir. Son kırk yıllık bu süreçte; talep-yönlü bölüşümcü kentsel siyasalar yerini arz-yönlü büyüme odaklı siyasalara bırakmış, yapıları çevre üretimini, kentsel büyüme ve dönüşümü teşvik eden siyasalar ve kamusal hizmetleri, kaynakları ve mekanları özelleştiren uygulamalar hakim kılınmıştır (Şengül, 2009; Keskinok, 2006). Neo-liberalizmin yükselişiyle bir yandan kentsel mekanın üretiminde değişim değerinin

arttırılması öncelikli kılınarak büyük rantlar yaratılmasının önü açılmış; diğer yandan yaratılan bu rantlara kapitalist sınıfların el koyması sağlanarak kentlerde varolan sınıfsal eşitsizlikler derinleştirilmiştir (Şengül, 2012; Turan, 2009).

Kentlerin sermayenin etkinliğiyle büyük bir dönüşüm içerisine girdiği bu süreci inşaat sektöründeki gelişmeler aracılığıyla da çözümlenmek mümkündür. Türkiye'de inşaat sektörünün çarpıcı bir büyüme yaşadığı ilki 1980'lerde, ikincisi 2000'lerde olmak üzere iki dönem bulunmaktadır (Balaban, 2011). Bina sayısının ve inşaat sektörü yatırımlarının büyük bir artış gösterdiği bu iki dönem de Türkiye'nin neo-liberal yeniden yapılanma sürecine tabi tutulduğu ve devletin bu süreçte önemli bir rol oynadığı gözlenmiştir.⁵ 1980'li yıllar boyunca; imar yetkileri yerel yönetimlere devredilerek özellikle kent çeperlerindeki arsalarda inşaat faaliyetleri yoğunlaşmış, TOKİ'nin kurulmasıyla toplu konut üretimi teşvik edilmiş ve imar afları aracılığıyla da gecekonduların apartmana dönüşümü artış göstermiştir. Yapılı çevre üretimini teşvik eden bu siyasalar 2002 yılında siyasi iktidarın değişmesiyle farklı bir boyut ve ivme kazanmıştır.

2002 yılından itibaren tüketim faaliyetleri üzerinden işleyen, finans sektörüyle iç içe gelişen, büyük ölçekli kentsel projelere odaklanmış ve arkasına devletin yasa yapıcı gücünü almış bir inşaat sektörünün varlığından bahsetmek mümkündür. Bu süreçte yapıları çevre üretimine yönelik yetkilerin önemli bir bölümü TOKİ, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı gibi merkezi yönetim kurumlarında ve Büyükşehir Belediyelerinde toplanmıştır. Bir yandan bu devlet kurumları inşaat sektörünün başat aktörleri konumuna gelirken; diğer yandan yapılan yasal düzenlemelerle yabancılara mülk satışı kolaylaştırılmış ve yeni konut kredileri yürürlüğe konmuştur. 2002 sonrasında inşaat sektörü bu çerçevede gelişmiş ve devlet bu süreçte önemli bir rol oynamıştır. Devletin oynadığı bu rolü; planlama yetkilerini yeniden düzenleyen yasalarla; ihtiyacın üzerinde büyüklükteki alanları imara açan belediyelerle; AVM, lüks konut üretimi, kentsel dönüşüm ve mega etkinliklere odaklanmış merkezi yönetim kurumları ile; turizm için özel sektöre tahsis edilen kamu arazileri ile gözlemlemek mümkündür (Penpecioğlu, 2011).

2002 sonrasında neo-liberal hegemonyanın Türkiye kentlerinde inşa edilmesinde devlet öncü bir rol oynar-

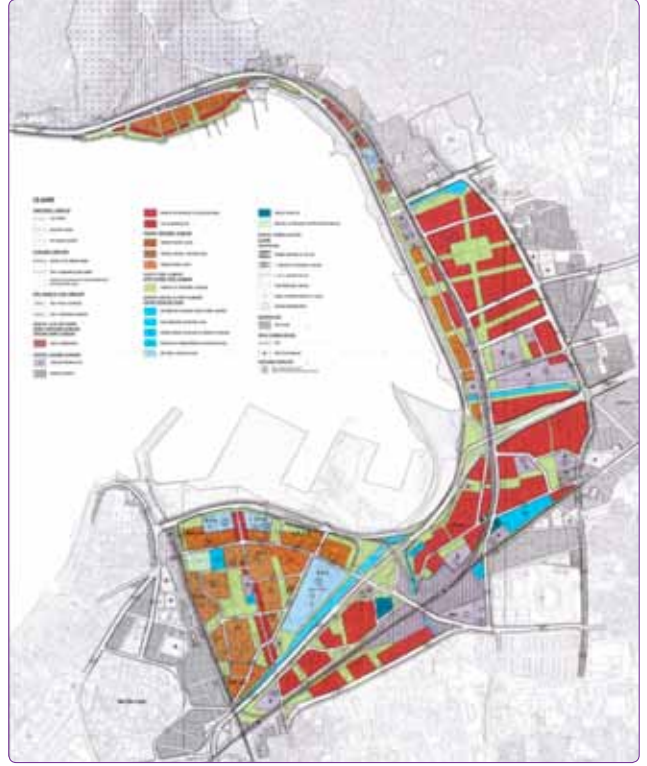
⁵ Bu bölümde neo-liberal hegemonyanın Türkiye kentlerinde yükselişiyle birlikte inşaat sektörünün gelişimi üzerine kısa bir değerlendirme yapılmıştır. Bu konuda daha kapsamlı değerlendirmeler için bkz: Balaban, 2011; Penpecioğlu, 2011.

ken çeşitli müdahale araçları da ön plana çıkmaktadır. Yapılı çevre üretimini teşvik eden yasalar ve BKP'ler bu bağlamda ön plana çıkan araçlardır. BKP'ler özellikle metropol kentlerdeki dönüşümü ve büyümeyi şekillendirirken İzmir'de bu süreçte önplana çıkan iki BKP bulunmaktadır: Yeni Kent Merkezi (YKM) ve İnciraltı Turizm Merkezi (İTM) projeleri.

Yeni Kent Merkezi Projesi İzmir'de liman arkası, Salhane ve Bayraklı'nın kıyı kesimlerini içeren bölgede yeni bir merkezi iş alanı, korunaklı ve lüks konut alanları ve alışveriş merkezlerinden oluşacak bir gelişimi yaşama geçirmektedir. 2000'li yılların ilk yıllarında İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından başlatılan projede; yatırımcılar, yerel sermaye örgütleri, meslek odaları ve akademisyenlerin görüşleri planlama sürecinde alınmış ve bu kesimlerle uzlaşılı ilişkileri geliştirilebilmiştir. YKM nazım imar planı 2005 yılında yerel yönetimler, yatırımcılar ve meslek odalarının planlama sürecindeki uzlaşısı ile onaylanmıştır (IYKMNIP, 2010). YKM projesi İzmir kamuoyuna kenttin "rekabetçilik" ve "girişimcilik" dinamiklerini harekete geçirecek, "yatırım", "istihdam" ve "yerel ekonomik büyüme" sağlayacak öncü bir BKP olarak tanıtılmıştır (Hürriyet, 2007). 2005-2010 döneminde YKM projesine ilişkin kamuoyu görüşü bu hegemonik söylemler etrafında oluşturulmuş ve bu söylemlerin üretilmesinde ve yaygınlaştırılmasında İzmir Büyükşehir Belediyesi, yatırımcılar, yerel sermaye örgütleri, Mimarlar Odası İzmir Şubesi ve medya kurumlarının önemli bir rolü olmuştur. YKM nazım imar planı 2010 yılında revize edilmiş ve 2011 yılından itibaren uygulama imar planları hazırlanarak proje yaşama geçirilmeye başlanmıştır.

İnciraltı Turizm Merkezi Projesi planlama süreci ve bu süreçte devlet ve sivil toplum aktörlerinin ilişkileri açısından farklılık göstermektedir. İnciraltı İzmir körfezinin batısında yer almaktadır ve ekolojik niteliği dolayısıyla alınmış koruma kararları çerçevesinde 1990'lı yıllara kadar yapılaşmamış bir alan olarak kalmıştır. 1990'lı yıllarda koruma kararlarındaki değişiklikler ve mevzi imar planları ile gerçekleştirilen yapılaşmalar İnciraltı'nın ekolojik ve tarımsal niteliğini tahrip etmiştir. 2000'li yıllarla birlikte merkezi ve yerel yönetim kurumları, yatırımcılar ve yerel sermaye örgütlerinin uzlaşısıyla İnciraltı'nın "EXPO" aracılığıyla "yatırımları çeken" bir "turizm merkezi" olarak geliştirilmesi düşüncesi hakim olmuştur (İZTO, 2006). İnciraltı Turizm Merkezi Çevre Düzeni Planı devlet ve sermayenin uzlaşısı temelinde Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ilk olarak 2007 yılında hazırlanmış ve onaylanmıştır. Hazırlanan bu ilk planda kıyı EXPO fuar alanı olarak planlanmış, bunun dışındaki alanlar beş yıldızlı oteller,

Şekil 1. Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı. (2010 yılında onaylandı, 2011 yılında uygulama imar planları hazırlanarak uygulamaya kondu). Kaynak: IYMNIP (2010).

alışveriş merkezleri ve korunaklı rezidanslar gibi büyük yatırımları içeren yapılaşmalara ayrılmıştır (KTB, 2007).

Ancak TMMOB'a bağlı meslek odaları İnciraltı'nın ekolojik niteliğini görmezden gelen, koruma kararlarını devre dışı bırakan, "EXPO" ve "turizm" adı altında alanı yapılaşmaya açmak isteyen hakim yaklaşıma karşı her zaman karşı durmuşlardır. TMMOB'a bağlı meslek odalarının İzmir İl Örgütleri 2007 yılından itibaren İTM için gerçekleştirilen tüm Çevre Düzeni Planlarına birlikte hareket ederek dava açmışlar ve bu davalar sonucunda

Şekil 2. İnciraltı Turizm Merkezi Çevre Düzeni Planı. (2011 yılında hazırlandı ancak henüz uygulamaya konamadı). Kaynak: KTB (2011).

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan planlar üç kez iptal edilmiştir. 2011 yılında hazırlanmış ve onaylanmış olan Çevre Düzeni Planının iptal edilmesinden sonra merkezi yönetim ve yerel yönetim kurumları, yatırımcılar ve yerel sermaye örgütleri projeye özel bir yasa ile İnciraltı'nın yapılaşmaya açılması üzerinde uzlaşma sağlamış ve 2012 yılında 6324 numaralı "İzmir EXPO Alanı Hakkında Kanun" kabul edilmiştir (Bknz: Kanun No. 6324). İTM projesine özel bu yasa ile önceki planların iptal gerekçelerinin devre dışı bırakılması ve projeye karşı olan örgütlü toplumsal muhalefete rağmen projenin hızla yaşama geçirilmesi hedeflenmiştir. İTM projesi henüz yaşama geçirilmiş olmasa da devlet ve sermayenin uzlaşısıyla ve "EXPO" ve "turizm" odaklı neo-liberal hegemonik söylemlerle yaşama geçirilmesi hedeflenmektedir.

Hegemonik Aktörler ve Uzlaşma İlişkileri

Yeni Kent Merkezi ve İTM projelerinin geliştirilmesinde ve kamuoyuna duyurulmasında güçlü konumda bulunan devlet ve sivil toplum aktörlerinin ve uzlaşma ilişkilerinin önemli bir rolü bulunmaktadır. Hakim konumda bulunan bu aktörler projeler temelinde sağladıkları uzlaşma ilişkileriyle kentsel siyasal öncelikler üzerinde neo-liberal hegemonik bir güç inşa edebilmektedir. YKM projesinde hegemonik bir konumu birlikte inşa edebilen üç temel aktör belirtilebilir. İlk olarak YKM alanında plan yapımı yetkisine sahip olan ve karar alıcı konumda bulunan İzmir Büyükşehir Belediyesinin rolü vurgulanmalıdır. İzmir Büyükşehir Belediyesi YKM alanına yönelik uluslararası bir kentsel tasarım yarışması düzenlemiş, nazım imar planını hazırlamış, onaylamış ve planın yapım sürecinde farklı aktörleri bir araya getiren danışma kurulları oluşturarak uzlaşma ilişkilerinin oluşturulmasına zemin sağlamıştır. Uluslararası kentsel tasarım yarışmasıyla yalnızca mimarlık ve şehir planlama gibi meslek alanlarından katkılar sağlanmamış aynı zamanda bu meslek çevrelerinin projeye desteği elde edilmiştir. Danışma kurulları ise yerel yönetimler içerisinde yer alan karar alıcıları ve bürokratları, YKM alanındaki yatırımcıları ve büyük mülk sahiplerini, meslek odalarından temsilcileri ve bazı akademisyenleri bir araya getirmiş ve arazi kullanım ve emsal kararları üzerinde uzlaşabilmelerine zemin sağlamıştır (Bal et al., 2005). Danışma kurulları aracılığıyla İzmir Büyükşehir Belediyesi, kilit roldeki toplumsal kesimlerin projeye yönelik rızasını elde etmiştir.

İkinci olarak, yatırımcı ve yerel sermaye örgütlerinin YKM projesinde uzlaşma ilişkilerinin geliştirilmesinde kilit rolde oldukları ifade edilebilir. Bu sermaye aktörleri kendi aralarında herhangi bir ayrışma olmaksızın YKM projesine aktif desteklerini ifade etmişler ve bu yolla aynı

zamanda projeye yönelik kamuoyu desteğini de arttırmayı hedeflemişlerdir. YKM projesine ilişkin konumu vurgulanması gereken üçüncü önemli aktör TMMOB'a bağlı meslek odalarıdır. Meslek odalarının Türkiye'de mimarlık, mühendislik ve planlama gibi meslek alanlarındaki faaliyetleri yasalarla tanımlanmış yetkilerle denetleyen bir rolü bulunmaktadır. Bu çerçevede Mimarlar Odası ve Şehir Plancıları Odası gibi örgütlü meslek çevreleri şehircilik ilkelerine ve planlama esaslarına aykırı olan planlara karşı davalar açabilme, bu planların yaşama geçirilmesini engelleyebilmektedir. İzmir Büyükşehir Belediyesinde yer alan karar alıcılar YKM projesinde bu meslek odalarının İzmir il örgütleri ile uzlaşma sağlamışlar ve böylece kendi ifadeleri ile "bir konsensüs ortamı oluşturmak" için "alınan stratejik bir karar"la YKM nazım imar planı sürecinin başında bir "uzlaşma platformu" oluşturmuşlardır. (Görüşülen 1; 3; 21).

İzmir Büyükşehir Belediyesi, Eski İmar ve Şehircilik Daire Başkanı

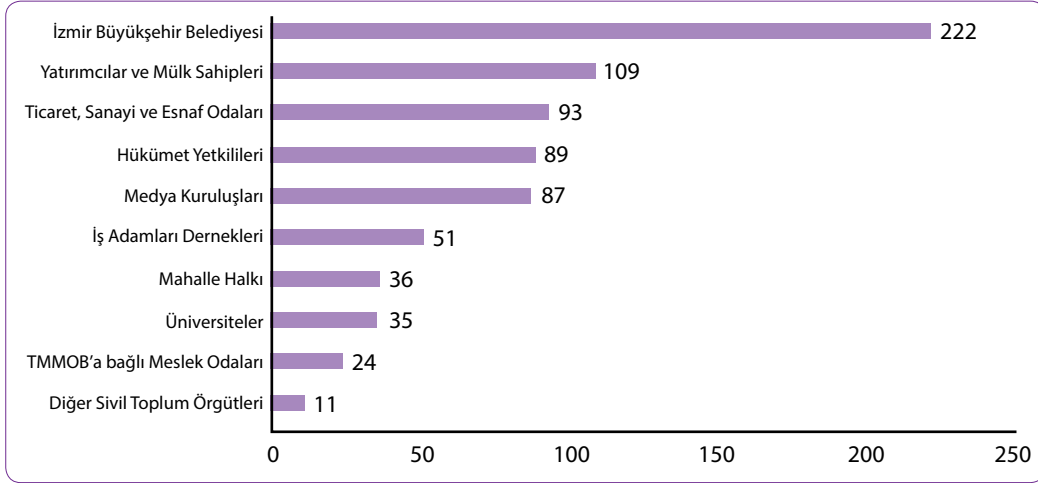
"Piriştina'ya yeni kent merkezinde meslek odaları ile ticaret, sanayi, esnaf odaları ile uzlaşma sağlayalım ilgili tüm kesimleri, yatırımcıları, tüm paydaşları çağırılım plan yapım sürecinde dedim. Bunu uygun gördü, arkasında durdu. Böylece dava açmalarını da engellemiş olduk... Bir danışma kurulu gibi çalıştı bu saydığım kesimler, belediyede toplantılar yaptık, görüştük, birbirimizin görüşlerini aldık. İşin başında bir uzlaşma platformu oluşturmuş olduk. Bu benim tarafından alınan stratejik bir karardı. Bir konsensus ortamı oluşturarak işbirliği ve birlikte çalışma ortamı yaratmaya çalıştık yeni kent merkezi nazım imar planı sürecinin başında."

TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi Başkanı

"Ben Yeni Kent Merkezi projesi sırasında İzmir Büyükşehir Belediyesinde çalışan insanlardanım. Bu projeye destek veren insanlardan birisiyim. Biz Mimarlar Odası İzmir Şubesi olarak da bu projeyi desteklemenin ötesinde içinde olduk, Büyükşehir Belediyesi ile birlikte çalıştığımız süreçler oldu."

Anket bulguları projelere yönelik destekleyici görüşün oluşturulmasında hakim konumda bulunan aktörleri ortaya çıkarmıştır. YKM projesinin yaşama geçirilmesinde hakim konumda bulunan ve geliştirdikleri uzlaşma ilişkileriyle hegemonik bir konumu birlikte inşa edebilen aktörler aynı zamanda projeye yönelik kamuoyu algısının şekillendirilmesinde de önemli bir rol oynamaktadır. İzmir Büyükşehir Belediyesi, yatırımcılar ve yerel sermaye örgütleri YKM projesine destek verilmesinde açıklamaları etkili olan kesimlerdir.

İnciraltı Turizm Merkezi projesinde planlama sürecindeki hakim konumları, projeyi destekleyici bir kamuoyu

Şekil 3. YKM Projesine destek verilmesinde açıklamaları, görüşleri etkili olan kurumlar/kesimler (mahalle anketleri, puanlama). Puanlama işlemi; "Projeye destek vermenizde açıklamaları, görüşleri etkili olan ilk üç kurumu/kesimi öncelik sırasıyla belirtebilir misiniz?" sorusuna verilen yanıtların puanlaması ile gerçekleştirilmiştir. 1. sırada belirtilen kurumlara/kesimlere 3, 2. sırada belirtilenlere 2, 3. Sırada belirtilenlere 1 puan verilerek puanlar toplanmıştır.

yu görüşü oluşturma yönündeki çabalarıyla hegemonik bir konum inşa etme girişiminde olan beş temel aktör belirtilebilir. İlk olarak İTM'de plan yapımı yetkisine sahip olan Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın rolü vurgulanmalıdır. Kültür ve Turizm Bakanlığı İTM'ne yönelik her tür ve ölçekte planları hazırlamakta ve onaylamakta, planlama sürecine yönelik olarak yerel yönetimlerin, yatırımcıların ve yerel sermaye örgütlerinin desteğini elde eden uzlaşılı ilişkileri geliştirmektedir. İkinci olarak yatırımcılar ve mülk sahiplerinin planlama sürecindeki etkili konumu belirtilmelidir. Yatırımcıların ve mülk sahiplerinin planlama sürecinde arazi kullanım ve emsal kararlarının alınmasında etkili oldukları görülmektedir. Üçüncü olarak yerel yönetimlerin (İzmir Büyükşehir ve Balçova Belediyeleri) bir merkezi yönetim kurumu olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı ile sağladığı uzlaşılı vurgulanmalıdır. Kültür ve Turizm Bakanlığı İTM Çevre Düzeni Planlarını hazırlama sürecinde İzmir Büyükşehir ve Balçova Belediyeleri'nin görüşlerini almakta ve plana ilişkin son kararlar merkezi ve yerel yönetim kurumlarının uzlaşılı ile verilmektedir. İTM projesinde merkezi ve yerel yönetimlerin uzlaşılı sadece planlama kararlarına ilişkin değil aynı zamanda projeye yönelik destekleyici bir kamuoyu görüşü inşa etmeye yöneliktir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, İzmir Büyükşehir ve Balçova Belediyeleri "yatırım", "turizm", "istihdam" ve "EXPO" temelli hegemonik söylemleri üreterek ve yaygınlaştırarak İTM projesine yönelik destekleyici bir kamuoyu görüşü oluşturmaya çalışmaktadır.

Hegemonik bir konumu devlet ve sivil toplum aktörleriyle uzlaşılı ilişkileri içerisinde inşa etme hedefindeki

dördüncü ve beşinci aktörler yerel sermaye örgütleri ve EXPO İzmir Yönlendirme Kurulu olarak belirtilebilir. İTM'nin kıyıda yer alan büyük bir bölümü 2007 yılında EXPO 2015 Fuar Alanı olarak belirlenmiştir. İzmir EXPO 2015'e ev sahipliği yapma imkanını yitirmiş olsa da Hükümet tarafından EXPO 2020'ye de Türkiye'nin aday kenti olarak gösterilmiştir. İTM projesi "EXPO", "turizm", "yatırım", "istihdam" ve "yerel ekonomik kalkınma" gibi hegemonik söylemlerle ve merkezi ve yerel yönetimlerin, yatırımcı ve yerel sermaye örgütlerinin uzlaşılıyla gündeme getirilmektedir (Yeni Asır, 2011). "EXPO" ve "turizmin gelişimi" ile kurulan bu devlet ve sermaye uzlaşılı neo-liberal hegemonik bir güç inşa ederek İTM projesine yönelik farklı toplumsal kesimlerin desteğini almak üzerine kurgulanmaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Üst Düzey Bürokrat 1

"2006'lı yıllarda İnciraltında yatırım yapmak isteyen yatırımcılar, o alanda mülk sahipleri ve bunların derneği var bu kesimlerin talepleri ile planlama çalışmasına başlandı. Bu süreçte iki kez çalıştay yapıldı İzmirde... Tabi bu toplantılarda yerel yönetimler İnciraltı Turizm Merkezinin planlamasına açık olarak destek verdi... Bu toplantılardan sonra yatırımcı kesiminin yerel yönetimlerin bizlerle uzlaşılından sonra orada planlama çalışması başlatıldı."

İnciraltı Turizm Merkezi projesi "EXPO" "turizm" "yerel ekonomik kalkınma" ve "uzlaşılı" gibi hegemonik söylemlerle gündeme getirilerek önemli bir kamuoyu desteği sağlansa da Kültür ve Turizm Bakanlığı TMMOB'a bağlı meslek odalarının, ekolojik konularda duyarlılığa

sahip sivil toplum örgütlerinin ve akademik çevrelerin desteğini elde edememiştir. Merkezi ve yerel yönetimdeki karar alıcılar meslek odaları ile “uzlaşma sağlayarak” planlama sürecinde “desteklerini elde etmek” istediklerini her fırsatta ifade etseler dahi bu girişimlerinde “başarılı” olamamışlar ve meslek odaları İTM projesine ilişkin her süreçte şehircilik ilkelerine, planlama esaslarına ve bilimsel ölçütlere dayanan muhalif tavrını korumuştur. Mimarlar Odası İzmir Şubesi Başkanı’nın belirttiği gibi meslek odalarının İTM projesine karşı duruşu hazırlanan planların “kamu yararını ve alanın ekolojik niteliklerini göz ardı etmesinden” kaynaklanmaktadır. Merkezi ve yerel yönetim kurumlarının, yatırımcı ve yerel sermaye örgütlerinin İTM projesinde kamu yararını “EXPO” ve “turizmin gelişimi” temelinde tanımlamasına karşı meslek odalarının alanın ekolojik niteliğine, kamuya kapatılmamasına vurgu yapması bu iki farklı kesim arasında İTM projesine yönelik siyasal-ideolojik bir karşıtlığı da yansıtmaktadır. Meslek odalarının, ekolojik konularda duyarlılığa sahip sivil toplum örgütlerinin ve akademik çevrelerin İTM projesine karşı oluşu siyasal-ideolojik içerikli bir muhalefet anlamı taşımaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Üst Düzey Bürokrat 1

“Şehir Plancıları Odası’nın temsilcisi arkadaşımız İnciraltı’nın planlanmasına karşı değiliz diyor. Bu süreçte onların bu alanın planlanması konusunda daha geniş katkılarına biz talep ediyoruz...Planlamaya ilişkin her türlü katkıya, işbirliğine hazırız... Bizimle işbirliği yapsınlar bizimle birlikte çalışsınlar..., Altını gerekçelerle doldurmak kaydıyla çizerek gelebilirler, yazarak gelebilirler. Bir masada toplanalım ve İnciraltı meselesine ilişkin birbirimizi ikna edelim. İşbirliği yapalım, süreci

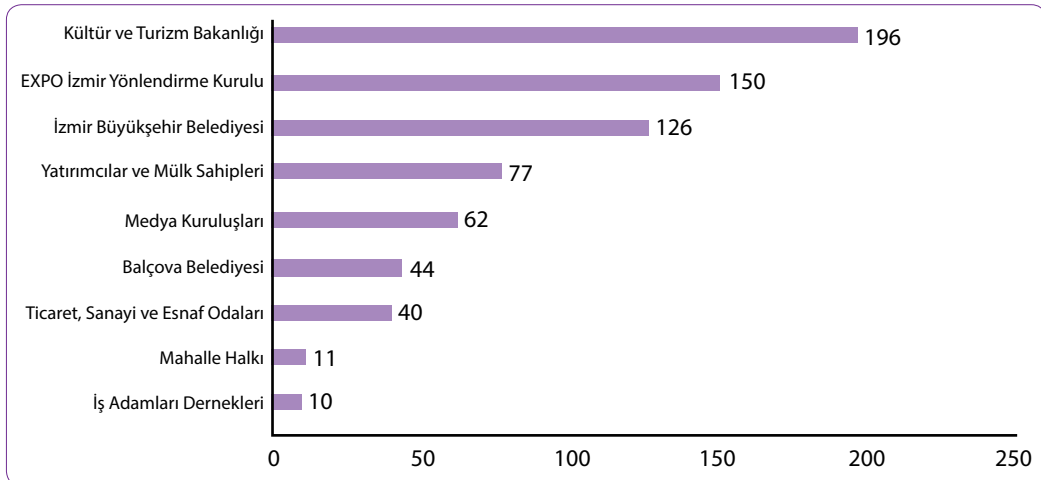
tkamayalım... Biz odalarla beraber çalışmaya hazırız onların İnciraltı’nın planlanmasına ilişkin katkılarına çözüm önerilerine işbirliklerine hazırız.”

TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi Başkanı

“Biz İnciraltı’nda planlanmasında yetki ve güç sahiplerinin yaklaşımına karşıyız. İşin temeline, EXPO ve turizm adı altında dayatılan yapılaşmaya karşıyız... Aslında bize yerel yönetimler aracılığı ile uzlaşma çağrısı yapıyorlar. Gelin işbirliği yapalım İnciraltı’nda diyorlar. Hatta bazen direk kamuoyuna bu çağrıyı yapıyorlar ama orada amaç gerçek bir uzlaşmadan çok amaçları bizim dava açmamızı sağlamak.”

İnciraltı Turizm Merkezi projesinde hakim konumda bulunan ve projeyi destekleyici bir kamuoyu görüşü oluşturmaya çalışan devlet ve sermaye aktörleri anket bulgularıyla da ortaya çıkarılmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı, İzmir Büyükşehir Belediyesi, EXPO İzmir Yönlendirme Kurulu, yatırımcılar ve yerel sermaye örgütleri anket yapılanların önemli bir bölümü tarafından İTM projesine destek verilmesinde açıklamaları etkili olan kurumlar/kesimler olarak belirtilmiştir. Bu aktörler birbirleriyle geliştirdikleri uzlaşma ilişkileriyle, ürettikleri ve yaygınlaştırdıkları hegemonik söylemlerle İTM projesini destekleyen bir ortak duyuyu birlikte inşa etmeye çalışmaktadır.

Yeni Kent Merkezi ve İTM projelerin de devlet ve sivil toplum aktörleri arasında uzlaşma ilişkileri geliştirerek projeleri destekleyici bir kamuoyu görüşü inşa etme yönünde çabaların olduğu gözlenmektedir. Neo-liberal hegemonik bir güç inşa etme hedefindeki bu çabaların YKM projesinde hedefine ulaştığı, İTM projesinde ise örgütlü bazı toplumsal kesimlerin muhalefeti ile karşı-

Şekil 4. İTM Projesine destek verilmesinde açıklamaları, görüşleri etkili olan kurumlar/kesimler (mahalle anketleri, puanlama).

laştığı görülmektedir. YKM projesinde İzmir Büyükşehir Belediyesi; yatırımcılar, yerel sermaye örgütleri ve meslek odaları gibi kilit roldeki toplumsal kesimlerle uzlaşa sağlamıştır. Özellikle planlama sürecinde alınan kararlarda Mimarlar Odası İzmir Şubesi ile birlikte hareket edilmesi diğer örgütlü meslek çevrelerinin de projeye destek vermesini ve projenin yaşama geçirilmesini kolaylaştıran bir etken olmuştur. İTM projesinde ise Kültür ve Turizm Bakanlığı meslek odaları ile bu türden bir uzlaşa ilişkisi geliştirmekte “başarısız” olmuştur. Kültür ve Turizm Bakanlığı; yerel yönetimler, yatırımcı ve yerel sermaye örgütleri ile İTM projesine yönelik uzlaşa sağlayabilmiş ancak amaçlamış olsa da meslek odalarının desteğini alamamıştır. TMMOB’a bağlı meslek odalarının İzmir il örgütleri İTM projesine karşı birlikte ve kararlı bir muhalefet içerisinde yer almaktadır. Meslek odaları İTM’ne yönelik olarak 2007 yılından itibaren hazırlanan planlara dava açarak yaşama geçirilmelerini günümüze kadar engelleyebilmiştir.

Yerel yönetim kurumları, yatırımcılar, yerel sermaye örgütleri ve meslek odaları geliştirdikleri uzlaşa ilişkileri, ürettikleri ve yaygınlaştırdıkları hegemonik söylemlerle YKM projesinin hegemonik aktörleri haline gelmişlerdir. Bu hegemonik aktörler YKM projesine ilişkin “politik ve ideolojik bir önderlik” inşa edebilmiş ve bu çerçevede farklı toplumsal kesimlerden örgütlü bir muhalefete maruz kalmadan projenin uygulanmaya konmasını sağlamışlardır. YKM projesinin aksine İTM projesinde devlet ve sivil toplum aktörleri arasında tam bir uzlaşa sağlanamamıştır. Meslek odaları, ekolojik konularda duyarlılığa sahip sivil toplum örgütleri ve akademik çevreler İTM projesine karşı siyasal-ideolojik içerikli bir muhalefet içerisindedir. Bu muhalefet İTM’ne ilişkin planların da iptal edilmesiyle sonuçlanmış dava süreçlerini beraberinde getirmiştir. Sonuç olarak yerel ve merkezi yönetim kurumları, yatırımcılar ve yerel sermaye örgütleri arasındaki uzlaşa güçlü olsa dahi meslek odalarının desteğini elde edilememiş ve bu koşullarda İTM projesi yaşama geçirilememiştir. Başka bir deyişle, İTM projesini yaşama geçirmek isteyen kesimler meslek odalarının desteğinden yoksun bir koşulda hegemonik aktör haline gelememekte, kentsel siyasal önceliklerin yeniden tanımlanması üzerinde “politik ve ideolojik bir önderlik” inşa edememektedir.

Hegemonik Söylemler ve Ortak Duyunun İnşası

Hegemonik aktörler hangi hegemonik söylemlerle projeleri destekleyici bir ortak duyu inşa etmektedir? Bu söylemler nasıl yaygınlaştırılmakta ve kentsel siyasal önceliklerin tanımlanmasına ilişkin neo-liberal hegemonik güç nasıl oluşturulmaktadır? Makalenin bu bölümü bu soruların yanıtlanmasına ilişkin derinleme-

sine görüşme deşifrelerini ve anket bulgularını ortaya koymaktadır.

Yeni Kent Merkezi ve İTM projelerine ilişkin hegemonik söylemler, farklı toplumsal kesimlerin desteğini elde etmek için üretilmekte ve kitle iletişim araçları aracılığıyla yaygınlaştırılmaktadır. Bu çerçevede iki tür hegemonik söylemin varlığı tespit edilmiştir. İlk olarak projelerin geliştirildiği alanların mevcut durumunu ifade eden ancak objektif bir şekilde tanımlanmış gerçeklikler olmaktan çok siyasal-ideolojik olarak inşa edilen söylemler bulunmaktadır. İkinci olarak projeleri destekleyici bir ortak duyu inşa etmek için yaygınlaştırılan “ekonomik kalkınma”, “yatırım”, “istihdam” ve “kentsel dönüşüm” temelli hegemonik söylemler bulunmaktadır. Her iki türdeki hegemonik söylemde projelerde hakim konumda bulunan devlet ve sivil toplum aktörleri tarafından üretilmekte, sürekli olarak yinelenmekte ve kitle iletişim araçlarıyla yaygınlaştırılmaktadır. Bu yolla projelere yönelik destekleyici bir ortak duyunun inşa edilmesi hedeflenmektedir.

Yeni Kent Merkezi’nin mevcut durumunu tanımlayan ve siyasal-ideolojik olarak inşa edilen söylemler proje alanının “kaçak yapılarla çevrelenmiş, eski bir depolama alanı” olduğuna vurgu yapmakta, alanın “modern bir kentsel merkeze dönüştürülemediği” olduğunun altını çizmektedir. Bu söylemler aynı zamanda YKM alanını “ekonomik getirim açısından atıl”, “terkedilmiş” ve “çökmekte olan” bir alan olarak tanımlamaktadır (IZBB, 2001). Bu tanımlamalar aracılığıyla YKM alanının “kente daha yüksek ekonomik getiriler sağlamak” için “yeni bir kent merkezine dönüştürülmesi gerektiği” vurgulanmaktadır (IYKMNIP, 2010). Derinlemesine görüşmelerin de ortaya çıkardığı gibi YKM projesiyle; liman arkası, Salhane ve Bayraklı’nın kıyı kesimlerini içeren alanın kent ekonomisine daha fazla katkı yapacak bir kullanıma dönüştürülmesi gerektiği ifade edilmektedir.

TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi Başkanı

“Yeni kent merkezi bölgesinde kamu ve özel sektöre ait çok büyük mülkler var. Bunların tamamı işlevsiz hale geldi son 20 yılda... Burası eski dönemin ekonomik dinamiklerine ait bir alan olarak kaldı dönüşmesi gerekti. İzmirin daha rekabetçi bir kent olarak gelecek yıllarda varolabilmesi için dönüşmesi gerekti.”

İnciraltı Turizm Merkezi; merkezi ve yerel yönetim kurumları, yatırımcılar ve yerel sermaye örgütleri tarafından “kıyıda değerli konumuna rağmen turizmle geliştirilememiş bir alan” olarak tanımlanmaktadır (Görüşülen, 7; 24; 31). İTM projesinde hakim konumda bulunan devlet ve sermaye aktörlerinin söylemi

çerçevesinde “tarımın Türkiye’de bir ekonomik sektör olarak gerileyişi” ile birlikte “İnciraltı’nın kent ekonomisine katkı sağlayacak bir alan olarak geliştirilmesi bir zorunluluk halini almaktadır”. Bu argüman İnciraltı’nın “turizm odaklı bir kullanım ile yapılaşmaya açılması” ve böylece “yerel ekonomik kalkınmaya katkı sağlaması” gerektiğini vurgulamaktadır. Bu hegemonik söylem temelinde geniş kitlelerin İTM projesine yönelik rızası hedeflenmektedir (Görüşülen, 1; 12; 41).

Balçova Belediye Başkanı

“İnciraltı şu an kullanılmayan, seraların üzerindeki küflü metal parçalarıyla kaplı mezbelelik bir yer. Buranın böyle kalmasına kimin vicdanı nasıl izin veriyor anlayamıyorum, inanamıyorum. Kuru ot, topraktan elde edilen sebze meyve bitmiş. Su yok, hiçbir şekilde tarım yok... İnciraltı’nın geleceği için geçerli tek senaryo EXPO ve turizmdir. Bu çok açık.”

Yeni Kent Merkezi ve İTM projelerinin hegemonik aktörleri; “ekonomik kalkınma”, “yatırım”, “istihdam”, “turizm” ve “kentsel dönüşüm” temelli hegemonik söylemleri üretmek ve yaygınlaştırarak kent planlamasının rolünü neo-liberalizmin siyasal öncelikleri çerçevesinde yeniden tanımlamaktadır. Örneğin YKM projesinde yatırımcı kesimler. “İzmir’in son 20 yıllık süreçte rekabet gücünü kaybettiği”ni ve “rekabet gücünü yeniden kazanmak için bu tür öncü kentsel projelere ihtiyaç duyulduğu”nu vurgulamaktadır. Sadece yatırımcılar değil, yerel yönetim kurumlarındaki karar alıcılar, akademisyenler, meslek odalarının yönetiminde yer alan mimarlar ve şehir plancıları YKM projesinin İzmir’in yerel ekonomik kalkınması sürecindeki kilit rolüne vurgu yapmaktadır (Görüşülenler 1; 4; 21; 29; 38).

Yeni Kent Merkezinde Yatırımcı

“Yeni Kent Merkezi Projesi İzmirli dünya kenti olarak uluslararası alanda rekabetçi yapmak isteyen bir proje. Bu proje İzmir’in bugünü için değil yarını için çok önemli. Çünkü İzmir’in dünyadaki diğer metropoliten kentlerle yarışabilmesi rekabet edebilmesi lazım. Onlardan daha fazla yatırım daha fazla turist daha fazla turizm geliri elde edebilmesi lazım. Kalkınma bu şekilde olur ve İzmir’in buna gerçekten çok ihtiyacı var. İzmir son 20 yıldır rekabet gücünü kaybediyor ve bu durumu bunun gibi öncü kentsel projelerle değiştirebiliriz.”

İnciraltı Turizm Merkezi projesinde hakim konumda bulunan devlet ve sermaye aktörleri; “İzmir’in önemli ekonomik zorluklar içerisinden geçmekte olduğu”nu, bu süreçte “yatırımların ve istihdam olanaklarının azaldığı”ni, “dış ticaret açığının arttığı”ni ve “bu sorunların turizm ve hizmet temelli sektörlerde yatırım gerçekleştirilmesi ile çözülebileceği”ni ifade etmektedirler

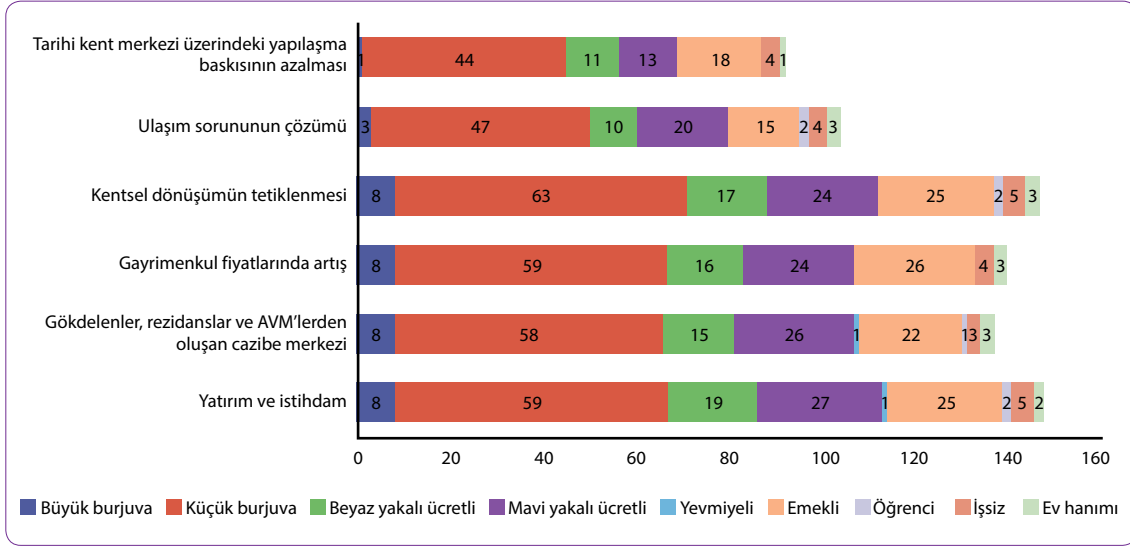
(Görüşülen 11; 13; 25). “Yatırım”, “istihdam” ve “turizm” odaklı bu neo-liberal hegemonik söylemler İTM projesini İzmir’in “yerel ekonomik kalkınmasının sağlanması için en iyi seçenek” olarak ortaya koymaktadır. Yerel ve merkezi yönetimdeki karar alıcılar, yerel sermaye örgütlerinin temsilcileri; “İzmir’in turizm sektöründe geri kalmış konumunun İTM gibi projelerle aşılabileceği” ortak görüşünü paylaşmakta ve “ekonomik getirim açısından önemli bir potansiyele sahip” İnciraltı’nın “turizm ve yatırımlar açısından bir cazibe merkezine dönüştürülmesi”ni önermektedir (Hürriyet, 2010).

Kültür ve Turizm Bakanlığı Üst Düzey Bürokrat 2

“İzmir turizmde lider bir marka kent olmadı. Turizmde fazla pay alamadı, gelir elde edemedi. Bu kalkınmasını da olumsuz etkiledi. Turizm gelirinde payı sadece %5,5 pay alıyor. Bu çok az... İzmir’de Bakanlık olarak İnciraltı geliştirmek adına en önem verdiğimiz bölge. İnciraltı bölgesindeki planları tamamlarsak yaşama geçirirsek İzmir için bizim düşündüğümüz sağlık, termal ve kongre turizmi temelinde önemli bir gelişme bekliyoruz. İzmir’in turizmde hak ettiği yere bu planlama ile ulaşacağını düşünüyoruz.”

Yapılan mahalle anketleri YKM ve İTM projelerine destek verilmesinde etkili olan söylemlerin farklı sınıfsal kesimlerce ne ölçüde benimsendiğini ortaya çıkarmıştır. Anket bulgularına göre YKM projesine destek verilmesine etkili olan “yatırım ve istihdam sağlanması”, “cazibe merkezi yaratılması”, “kentsel dönüşümün tetiklenmesi” ve “gayrimenkul değerlerinde artış” gibi söylemler farklı sınıfsal kesimlerce (ankete katıldıkları oran dahilinde) benimsenmektedir. İşveren kesimler, ücretli ve yevmiyeli çalışanlar, emekliler ve öğrenciler gibi farklı sınıfsal kesimler bu hakim söylemleri ortak bir şekilde benimsemekte ve bu söylemleri YKM projesine destek verme gerekçeleri olarak ortaya koymaktadır.

İnciraltı Turizm Merkezi projesinde de benzer bir durum söz konusudur. İTM projesinin “yatırım ve istihdam sağlayacağı”, “turistik bir cazibe merkezi yaratacağı”, “gayrimenkul değerlerini arttıracacağı”, “kentsel dönüşümü tetikleyeceği” ve “hükümetin İzmir’e büyük yatırımlar yapmasına sebep olacağı” gibi gerekçeler projeye destek verilmesinde etkili söylemler olarak saptanmış ve bu söylemlerin farklı sınıfsal kesimlerce ortak bir şekilde benimsendiği görülmüştür. Anket yapılan farklı sınıfsal konumlardan insanlar İTM projelerine destek verilmesinde gerekçe olarak ortak söylemleri benimsedikleri ortaya çıkarılmıştır. YKM ve İTM projelerini destekleyici söylemlerin benimsenme eğiliminin sınıfsal farklılaşmalara göre değişme göstermemesi, tersine sınıfsal farklılaşmaları aşan bir nitelik

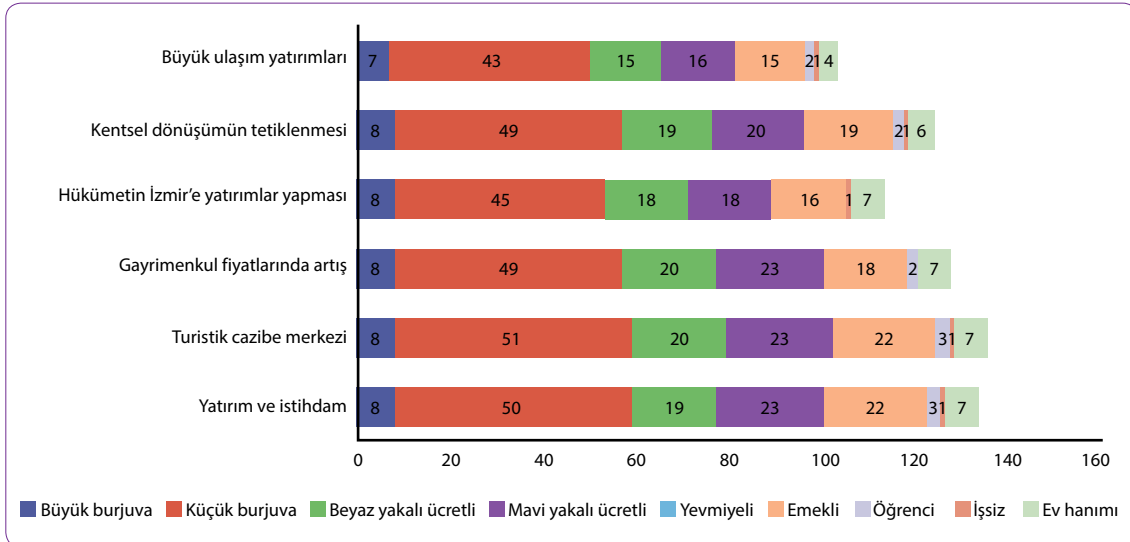

Şekil 5. Sınıfsal konuma göre YKM Projesine destek verilmesinde etkili olan söylemler (mahalle anketi, çapraz tablolama).

göstermesi bu söylemlerin baskın/hakim konumda olduğunu, söylemlerin projeleri destekleyen farklı sınıfsal kesimler açısından bir “ortak duyu” (common sense) haline geldiğini gözler önüne sermektedir. Bu çerçevede, projelere yönelik farklı sınıfsal kesimlerin desteğinin, rızasının elde edilmesinde önemli rol oynayan “yatırım ve istihdam”, “cazibe merkezi”, “turizm”, “kentsel dönüşüm” odaklı söylemlerin hegemonik bir niteliğe sahip olduğu belirtilebilir.

Hegemonik söylemler hangi mekanizmalar ile yaygınlaştırılmaktadır? Yapılan araştırma sonucunda etkili olan iki temel mekanizma saptanmıştır. İlk olarak kitle

iletişim araçlarıyla yayılan haberler, yazılar ve reklamlar; ikinci olarak ise hegemonik aktörlerin bu medya araçlarında yer alan açıklamaları belirtilebilir. Anket bulguları; YKM projesinde kitle iletişim araçlarında yer alan haberler ve yazıların, YKM alanında yapılacak gökdelen, alışveriş merkezi ve rezidanslara ilişkin reklamların, İzmir Büyükşehir Belediyesi ve inşaat şirketleri gibi hegemonik aktör konumundaki kurumların açıklamalarının projeye ilişkin görüşlerin oluşmasını sağlayan etkenler olduğunu göstermektedir. İTM projesine ilişkin görüşlerin oluşmasını sağlayan etkenler olarak; EXPO kapsamında hazırlanan yazılı ve görsel

Şekil 6. Sınıfsal konuma göre İTM Projesine destek verilmesinde etkili olan söylemler (mahalle anketi, çapraz tablolama).

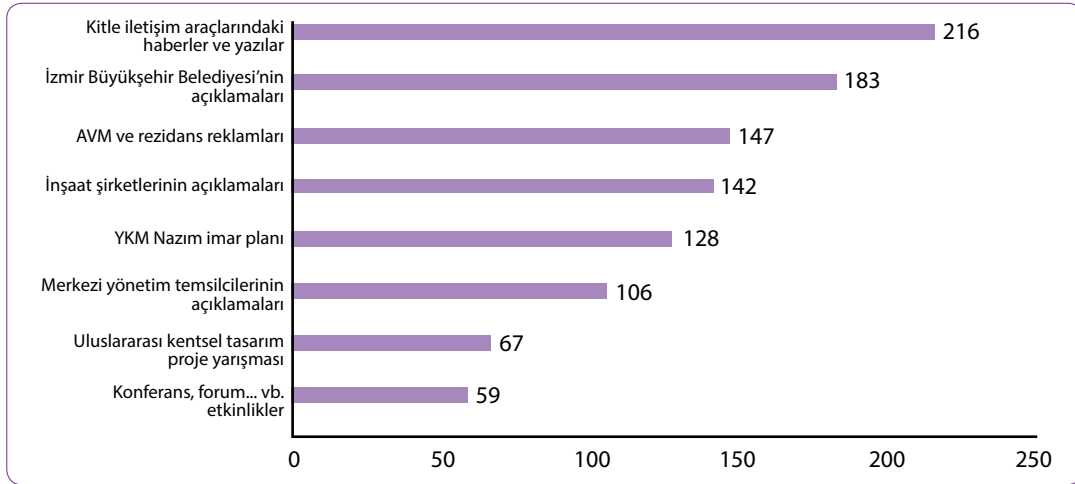
tanıtıcı dokümanlar, kitle iletişim araçlarında yer alan haberler ve yazılar, merkezi ve yerel yönetim kurumları ve yatırımcı kesimlerin açıklamaları belirtilebilir.

Anket bulguları kitle iletişim araçlarıyla yayılan haberlerin ve hegemonik konumda yer alan aktörlerin açıklamalarının projeleri destekleyici bir ortak duyu inşa edilmesindeki kilit rolünü açıklığa kavuşturmuştur. Her iki proje içinde ortak olan bu iki mekanizmanın yanısıra YKM ve İTM projelerine özgü olan ve hegemonik söylemlerin yaygınlaştırılmasında önemli rol oynayan farklı mekanizmalarda saptanmıştır. Örneğin YKM alanında gerçekleştirilecek olan rezidans, alışveriş merkezi ve gökdelenlere ilişkin reklamların projeyi destekleyici bir kamuoyu görüşünün oluşturulmasında önemli bir rolü olmuştur. YKM alanında yaşayanlarla yapılan de-

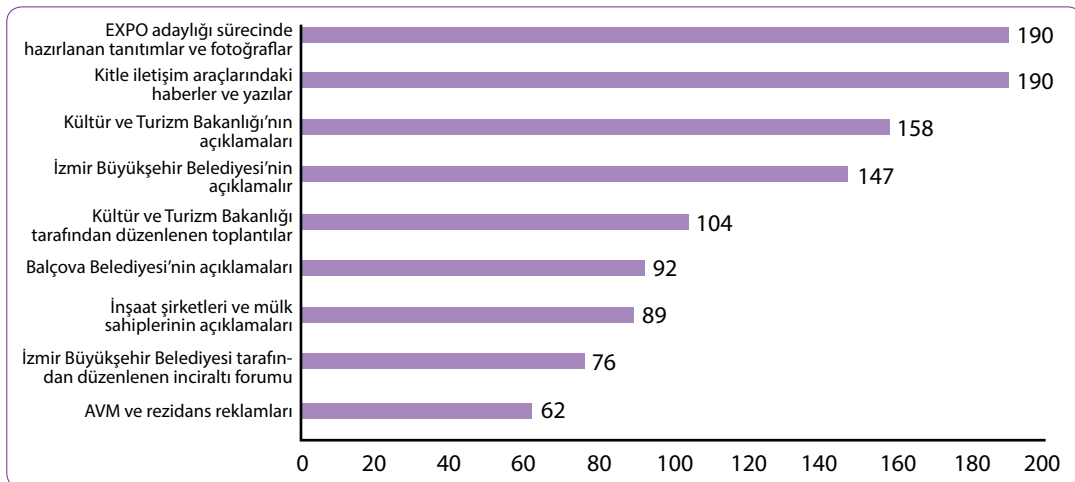
rinlemesine görüşmelerde bu reklamları gördükten sonra YKM projesine destek vermeye karar verdikleri anlaşılmıştır (Görüşülen 10; 45; 46). Ayrıca bu reklamlarla yaygınlaştırılan görsellerin, temaların ve mesajların kamuoyu görüşünün oluşumu sürecini yönlendirdiği görülmektedir. Bu reklamlarla yaygınlaştırılan ve ideolojik olarak inşa edilen mesajlarla, İzmir’de yaşayan herkesin YKM projesinden fayda sağlayacağı yönünde yanıltıcı bir görüş hakim kılınmaya çalışılmaktadır.

YKM’de Yatırımcı

“Yeni Kent Merkezi projesinin hem İzmir’de hemde Türkiye’de tanınmasında Folkart Kuleleri’nin çok büyük payı var. Folkart Kuleleri reklamı her kanalda dönüyor, her gazetede çıkıyor. İnsanlara İzmir’in yeni kent mer-

Şekil 7. YKM projesine ilişkin görüşlerin oluşmasını sağlayan etkenler (mahalle anketleri, puanlama).

Şekil 8. İTM projesine ilişkin görüşlerin oluşmasını sağlayan etkenler (mahalle anketleri, puanlama).

kezinde hem sporu sağlığı hem açık alanı hem manzara'yı hem denize nazır bir yaşama ve çalışma imkanını birlikte sunuyoruz. Daha ne olsun... Ve bizim projemiz medya aracılığıyla duyuldukça kamuoyunun ilgisi alakası desteği ve motivasyonu yeni kent merkezi projesine yönelik olarak arttı. Tabi bizim projemize yönelik olarak da herkes İzmir'i geliştiriyorsunuz, bize değer katıyorsunuz, yaşam kalitemizi arttırıyorsunuz diyor. Memnun oluyoruz."

İnciraltı Turizm Merkezi'nin kıyıda yer alan önemli bir bölümü EXPO Fuar alanı olarak belirlenmiştir. EXPO, İTM projesine yönelik kamuoyu desteğini arttırmak ve projenin yaşama geçirilmesini kolaylaştırmak için hegemonya inşa etme hedefinde bir kentsel siyasal strateji olarak kullanılmaktadır. Merkezi ve yerel yönetim kurumları, yerel sermaye örgütleri ve EXPO İzmir Yönlendirme Kurulu EXPO'yu "yatırım çekecek ve turizmi geliştirecek bir mega etkinlik" olarak lanse etmektedir. İTM projesinde hegemonik bir konum inşa etmek isteyen devlet ve sermaye aktörleri; EXPO'nun "yerel ekonomik kalkınma sürecine büyük bir ivme kazandıracığı" ve "sağlayacağı yeni istihdam olanaklarıyla farklı kesimlerin de kazanacağı" temelinde söylemler üretmektedir. Bu neo-liberal hegemonik söylemler yalnızca EXPO'ya yönelik kamuoyu desteğini arttırmak amacıyla değil aynı zamanda İTM projesine yönelik destekleyici bir ortak duyuyu hakim kılma amacıyla da yaygınlaştırılmaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Uzman Yardımcısı

"İnsanlar EXPO'yu, EXPO'yla birlikte milyon dolarlarca yatırımı, turizm gelirini yeni iş olanaklarını duyunca, İnciraltı'nın planlanmasına verilen destek de arttı. Bunu İzmir Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı, yerel sermaye örgütleri birlikte medya gücünü kullanarak yaptı... Bu tür kamuoyu yaratma girişimlerinde medya gücü yaratmak çok önemli. EXPO diye tüm İzmir'in kamuoyuna seslenen bir büyük ölçekli etkinlikle beraber İnciraltı'nı planlama girişimi ve bu girişimi medya üzerinden duyurarak her kesimin, özellikle sivil toplum örgütlerinin de rızasını almak. Amaçlanan bu aslında."

Kitle iletişim araçları hem hegemonik söylemlerin yaygınlaştırılmasında hemde bu yaygınlaştırmayla projeleri destekleyici bir ortak duyu inşa edilmesinde kilit bir rol oynamaktadır. Özellikle İTM projesinde kitle iletişim araçları projeyi gündeme getiren ve destekleyici bir ortak duyu inşa etmek isteyen güçlü aktörlerle projeye karşı duran muhalif aktörler arasında siyasal-ideolojik bir mücadele alanına dönüşmüştür. Ancak devlet ve sivil toplumun içerisinde bulunan güçlü aktörlerin ana akım kitle iletişim araçları (ulusal kanallar ve ga-

zeteler) üzerinde etki ve kontrol güçlerinin daha fazla olduğu düşünülecek olursa haberler ve açıklamalar aracılığıyla kamuoyu görüşünü yönlendirme imkanlarının da daha fazla olduğu anlaşılacaktır.

Muhafif Aktörler ve Mücadelenin İdeolojik Karşıtlığı

Bu bölümde YKM ve İTM projelerine karşı muhalif konumda yer alan aktörler ve yürüttükleri muhalefetin ideolojik karşıtlığı değerlendirilecektir. YKM nazım imar planına dava açarak karşı konumda yer alan ancak geniş katılımlı bir muhalif kesim oluşturmayan bir grup yerel siyasetçi bulunmaktadır. Eski İzmir Büyükşehir Belediyesi Başkanı Yüksel Çakmur, onunla birlikte hareket eden ve İzmir Büyükşehir Belediyesi meclis üyelerinden oluşan yaklaşık 10 kişilik bu grup YKM alanının "jeolojik özelliklerinden dolayı yapılaşmaması gereken bir alan" olduğu ve nazım imar planı kapsamında yapılan jeolojik etütlerin yetersiz olduğu gerekçeleriyle YKM Nazım imar planına dava açmışlardır (Milliyet, 2010). Dava sonucunda plan iptal edilmiştir. Ancak sonraki süreçte İzmir Büyükşehir Belediyesi jeolojik etütlerdeki eksiklikleri tamamlayarak nazım planı onaylamış, İlçe Belediyeleri de uygulama imar planlarını hazırlamış ve proje yaşama geçirilmeye başlanmıştır. Diğer yandan projeye karşı konum alan ve dava açan bu yerel siyasetçi grubun İzmir'de geniş kitleler tarafından destek bulmadığı, projeye karşı geniş katılımlı bir muhalefet odağının oluşmadığı görülmektedir. YKM projesine karşı muhalif konuma sahip örgütlü, güçlü ve koordineli hareket eden aktörler bulunmamaktadır.

Yeni Kent Merkezi projesinin aksine İTM projesinde güçlü ve siyasal-ideolojik motivasyonlarla hareket eden muhalif bir grup bulunmaktadır. TMMOB'a bağlı meslek odaları, üniversiteler, ekolojik konularda duyarlılığa sahip sivil toplum örgütleri ve bazı sol-sosyalist partilerden oluşan bu muhalif blok İTM projesine; "kamu yararı" ve "İnciraltı'nın ekolojik niteliklerinin göz ardı edilmesi" temelinde muhalefet etmektedir. Muhafif kesimler bilimsel ölçütlere ve şehircilik ilkelerine dayalı olarak İnciraltı'nın EXPO Fuar Alanı için uygun olmadığı görüşünü ortaya koymaktadır (Cumhuriyet Ege, 2011). Bu kesimler İTM için hazırlanan planlara dava açmışlar ve 2007 ve 2009 yıllarında açılan iki dava sonucunda planlar iptal edilmiştir. İTM planlarına yönelik yürütülen muhalefet ve açılan davalarda temel karşı çıkış noktası planların "şehircilik ilkeleri ve planlama esasları"na aykırı olduğu ve hazırlanan planlarla "kamu yararına aykırı" bir şekilde "kamuya kapalı mekanlar" üretileceğidir (Görüşülenler 20; 21; 35; 44).

TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi Başkanı

“İnciraltına geldiğimizde ise şunu görüyoruz geçmişte tarımsal niteliği sulak alan olma niteliğinden dolayı çeşitli kuş türlerinin göç yolu üzerinde bulunan bir alan merkezi yönetim ve yatırımcıların el birliğiyle oradaki mülk sahipleri de kışkırtılarak bitirildi. Büyük turizm yatırımcıları bu alana yöneltildi. Alandaki koruma kararları üzerinde baskı oluşturdular ve kararları değiştirebildiler... Devlet İnciraltı’nda büyük yatırımcılar ve küçük mülk sahiplerinin taleplerini sürekli olarak büyüttü ve kışkırttı. Bunun başını malesef son 10 yıldır merkezi yönetim çekiyor... Turizm merkezi neye göre ilan ediliyor açıklaması bunun kriteri de net ve bilimsel açıdan doğrulanabilir değil. Bu yetki bir alanda yapılaşmanın kontrolünü denetimini elinde tutmak o alanı kendi yetkisine almak için kullanılıyor. İnciraltında durum böyle.”

TMMOB Şehir Plancıları Odası İzmir Şubesi Eski Başkanı

“İzmir benim siyasi olarak güçlenmek istediğim bir yer. Ben izmiri kontrol edemiyorum. Bu inciraltı bunun bir aracı olsun ben burada burayı imara açıp İzmir kamuoyuna burayı ben yaptım diyeceğim. Bana oy verin gibi bir hava yaratacağım. Siyasi iktidar böyle bir şeyin peşinde tabii. Ama İnciraltı’nda ciddi bir toplumsal muhalefet var burada taşta çarptılar. Bakanlık şunu zannetti ben burayı planlarım ve yatırımcının taleplerini karşılarım diye bakıyordu. Ama buranın geçmişinde siyasi içerikli bir toplumsal mücadele var, bir çatışma var ve bunun üstesinden gelmeleri öyle kolay değil.”

İnciraltı Turizm Merkezi projesine karşı yürütülen muhalefet karşısında güçlü devlet ve sermaye aktörleri EXPO kapsamında bir özel yasa çıkartarak projenin yaşama geçirilmesi sürecini kolaylaştırmayı hedeflemişlerdir. Bu amaçla 2012 yılında çıkarılan 6324 sayılı “İzmir EXPO Alanı Hakkında Kanun” ile İTM’nin önemli bir bölümü EXPO alanı olarak tanımlanmış ve böylece bu alan imar mevzuatına ait hükümlerin dışında tutularak ayrıcalık tanınmıştır. Bu projeye özel yasa İTM projesinin yaşama geçirilmesine yönelik zorlayıcı bir müdahale mekanizması olarak da değerlendirilebilir.

Projeye özel yasalar ilk olarak İTM projesinde uygulanmamıştır. 2000’li yılların başlangıcından itibaren İstanbul’da Haydarpaşa ve Tarlabası, Ankara’da ise Kuzey Ankara ve Güneypark kentsel dönüşüm projelerinin yaşama geçirilmesini kolaylaştırmak amacıyla projelere özel yasalar kabul edilmiştir. Bu yasalarla mülkiyetin el değişimi kolaylaştırılmış, planlama yetkileri yeniden dağıtılmış ve meslek odaları, ilçe belediyeleri, koruma kurulları ve Danıştay kararlarını etkisizleştirmeyi hedef-

leyen düzenlemelere gidilmiştir. Projelere karşı muhalefet eden toplumsal kesimler yasa gibi zorlayıcı müdahale mekanizmaları ile devre dışı bırakılmıştır.

İTM’de Yatırımcı

“İzmir’de İnciraltı için özel yasa çıkması lazım. Bu sadece İzmir için değil Diyarbakır içinde çıkacak yerel yönetimlere dış geçiremedikleri yerlerde bu yasaları çıkarıp bu proje alanlarına ayrıcalıklı yapılaşma hakkı yaratmalıdır. Bu işin tek çözümü bir yasa çıkması. Biz İnciraltı Turizm Merkezi planlaması kapsamında özel bir yasayı kesinlikle destekleriz. Hatta odaların dava açmasını da engelleyebilse yasa ne iyi olur. Herşey tek elden çok hızlı biçimde yaşama geçirilsin ve planlar tamamlanıp inşaat ruhsatları dağıtılmaya başlansın bu yasa ile bizim istediğimiz bu.”

TMMOB Şehir Plancıları Odası İzmir Şubesi Eski Başkanı

“Başımıza ne geldiyse özel yasadan geldi. özel yasa nedir ayrıcalık tanımlamaktır o alana. Haydarpaşada, kuzey Ankara’da çeşitli yasalarla o kentsel dönüşüm projelerine çeşitli ayrıcalıklar tanındı. Şimdi İnciraltı’nda bunu yapmayı hedefliyor olabilirler... Toplumdaki eşitlik adalet duygusunu ortadan kaldıran bir çözümdür özel yasa. Burada tüm ayrıcalıklar yerel ve merkezi yönetimle sermayenin oluşturduğu koalisyonla sağlanacaktır... mesela yasayla meslek odalarının dava açtığı gerekçe zeminini ortadan kaldıracaklar... ne oluyor böyle demokratik olmayan bir ayrıcalık getirdin. bunu özel yasayla getirdin... o yüzden özel yasaların tümüne genel bir şekilde karşıyım.”

İnciraltı Turizm Merkezi projesine muhalif konumda bulunan toplumsal kesimler çıkarılan EXPO Alanı hakkında kanunun meslek odalarının İTM planlarına karşı dava açmasını engellemek amacıyla gerçekleştirilmiş olduğunu ve bu yasa ile İTM’de ayrıcalıklı yapılaşma hakları dağıtılacağını belirtmektedir (Posta Ege, 2011). İTM projesini yaşama geçirmek isteyen merkezi yönetim projeye muhalif örgütlü toplumsal kesimlerle uzlaşa sağlayamadığından bu kesimlerin mücadelesini devre dışı bırakacak bir yöntem olarak EXPO Alanı Hakkında Kanunu zorlayıcı ve yasal açıdan meşru bir çerçevede olarak dayatmaktadır. Ancak böylesi bir zorlayıcı müdahalenin toplumsal açıdan meşruiyeti ve kamunun yararına sonuçlar doğuracağı tartışmalıdır.

Sonuç: Yeni Bir Kentsel Siyasal Praksis Mümkün mü?

Bu makalede BKP’ler kent planlamanın rolü ve öncelikleri üzerinde hegemonik bir güç inşa eden bir neo-liberal kentleşme pratiği olarak kabul edilmiştir.

Gramsci'nin hegemonya kavramından hareketle ve Lefebvre'in "mekanın üretimi"ne ilişkin yaklaşımını kullanarak BKP'ler "mekan üretiminin hegemonik projeleri" olarak kavramsallaştırılmıştır. Mekan üretiminin hegemonik projeleri, yalnızca güçlü konumdaki devlet ve sivil toplum aktörlerinin hegemonik söylemleriyle değil aynı zamanda bu aktörlerin uzlaşılı ilişkileriyle de hakim kılınmaktadır. Ancak bu projeler yalnızca hegemonya inşa edici söylemler ve uzlaşılı ilişkileriyle değil; aynı zamanda çeşitli yasa mekanizmalarının (yeni yasalar, mevcut yasalarda değişiklikler, projeye özel yasalar, kanun hükmünde kararname, torba yasalar ...vd.) zorlayıcı araçlar olarak kullanılmasıyla yaşama geçirilmektedir. Bu makalede mekan üretiminin hegemonik projeleri olarak incelenen BKP'lere yönelik olarak; hegemonya inşa edici söylemler, uzlaşılı ilişkileri ve yasa mekanizmaları İzmir örneğinde YKM ve İTM projeleri özelinde araştırılmıştır.

Yeni Kent Merkezi projesi; yerel yönetim kurumları, yatırımcılar, yerel sermaye örgütleri, meslek odaları ve medya kurumları arasındaki uzlaşılı ilişkilerinin neo-liberal hegemonyanın inşa edilmesinde nasıl işlev gördüğünün ortaya konması açısından önemli bir örnektir. Uzlaşılı ilişkileriyle birlikte hegemonik bir konum inşa edebilen bu devlet ve sivil toplum aktörleri proje temelli bir koalisyon oluşturabilmiş ve YKM projesini yaşama geçirmek için kentsel siyasal öncelikler üzerinde hakim bir konuma sahip olmuşlardır. Bu proje temelli koalisyon sadece YKM projesine ilişkin neo-liberal bir kentsel gelişme vizyonu üzerinde uzlaşılı sağlamamış; aynı zamanda "yatırım", "istihdam", "kentsel dönüşüm" temelli söylemlerle projeye yönelik kamuoyu desteğini arttırmıştır. Kitle iletişim araçlarıyla hegemonik söylemler yaygınlaştırılmış, kalkıncı toplumsal değerleri simgeleştiren bu söylemlerle projeye geniş kitlelerin rıza göstermesi sağlanmıştır. Uzlaşılı ilişkileri ve hegemonik söylemler geniş kitlelerin toplumsal değerlerine hitap eden bir ortak duyu oluşturabilmiştir. Sonuç olarak kilit rolde bulunan meslek odaları gibi örgütlü toplumsal kesimlerin de desteğiyle YKM projesi "mekan üretiminin hegemonik projesi" haline gelebilmiş, kentsel siyasal öncelikler üzerinde neo-liberal hegemonik bir güç inşa etmiştir.

Yeni Kent Merkezi projesinin aksine İTM projesinde devlet ve örgütlü sivil toplum aktörleri arasında uzlaşılı sağlanamamıştır. Meslek odaları, ekolojik konularda duyarlılığa sahip sivil toplum örgütleri ve akademik çevreler, bazı sol-sosyalist partiler projeye karşı siyasal-ideolojik içerikli bir muhalefet geliştirmiştir. Bu muhalefete TMMOB'a bağlı meslek odaları öncülük etmektedir. Meslek odaları İTM planlarına açtıkları davalarla

planların bugüne kadar yaşama geçirilmesinin önünde durabilmişlerdir. Yerel ve merkezi yönetim kurumları, yatırımcılar ve yerel sermaye örgütleri "EXPO", "turizm", "yatırım" ve "istihdam" temelli neo-liberal söylemleri üreterek geniş kitlelerin kalkıncı toplumsal değerlerine hitap etmeye çalışsalar da başarısız olmuşlardır. Başka bir deyişle; bu güçlü devlet ve sivil toplum aktörleri İTM projesinin yaşama geçirilmesine yönelik "politik ve ideolojik bir önderlik" inşa edememişler ve örgütlü toplumsal kesimlerin muhalefeti ile karşı karşıya kalmışlardır. Bu muhalefeti aşmak ve açılan davalara etkisizleştirip İTM projesinin yaşama geçirilmesini güvence altına almak için EXPO'ya özel bir yasa (Kanun No. 6324) çıkartılmıştır. İTM alanının büyük bir bölümüne yönelik ayrıcalıklı yapılaşma hakları sağlayacak olan bu yasa İTM projesini yaşama geçirmek için kurgulanmış zorlayıcı bir mekanizma olarak yorumlanabilir. Sonuç olarak, İTM projesi özellikle örgütlü toplumsal kesimlerin rızasını elde edememiş ve "mekan üretiminin hegemonik projesi" haline gelebilmiş.

Büyük ölçekli kentsel projelerle, kentlerin gelişimi açısından devletin ve kentsel planlamanın rolü ve öncelikleri yeniden tanımlanmaktadır. Kapitalist güçler açısından bir tür neo-liberal hegemonya inşa etme çabası olarak da değerlendirilebilecek bu süreçte planlama; "yatırımı kolaylaştıran", "kentlin markalaşmasını ve pazarlanmasını sağlayan", "rant açısından atıl kalmış alanlara yatırım çeken", kısacası Lefebvre'in tabiriyle "kapitalizmin soyut mekanı"ı üreten bir araç rolünde yeniden tanımlanmaya çalışılmaktadır. Ancak tamda bu hegemonya inşa etme çabası ekseninde bir toplumsal mücadeleye tanık olunmaktadır. Bir yandan kapitalist devlet gücü ve sermaye planlamayı "kapitalizmin soyut mekanı"ı üreten bir rolde tanımlamaya çalışırken diğer yandan buna karşı örgütlü bazı toplumsal kesimlerin mücadelesi büyükmektedir. Taksim Gezi Parkı direnişinin gösterdiği gibi, önümüzdeki süreçte kentsel mekanı sadece değişim değeri ve rant üzerinden ele alan ve ekolojik değerleri sermayenin çıkarlarına feda eden neo-liberal hegemonyaya karşı mekanı kullanım değerini ön plana çıkaran toplumcu bir kentsel gelişme tahayyülünün nasıl kurulabileceği üzerine düşüncelerimizi ve eylemlerimizi yoğunlaştırmamız gerekiyor. BKP'lerle inşa edilen neo-liberal kentsel hegemonyaya karşı böylesi bir kentsel siyasal praksis nasıl inşa edilebilir?

Büyük ölçekli kentsel projelerin gerçekleştirilmesinde kent planlama "ekonomik büyüme"nin gerekliliklerine tabi kılınmaktadır. Ancak kent planlama kapitalist güçlerin BKP'ler aracılığıyla kendi çıkarlarını yerine getirebilecekleri bir mekanizma değildir. Planlama ka-

musal değer üretmek için kurgulanmış, kamu yararı ve toplumsal adalet arayışı içerisinde olan, mekanın kullanım değerini geliştiren bir etkinliktir. Kent planlama doğası gereği toplumsal ve mekansal adalet ve eşitliğin sağlanmasında önemli bir rol oynar. Dolayısıyla, kent planlama yeni bir kentsel siyasal praksisin inşa edileceği stratejik bir mücadele alanı olarak da değerlendirilebilir. Böylesi bir kentsel siyasal praksis BKP'lerin neo-liberal hegemonyasına karşı toplumcu bir karşı hegemonyanın nasıl geliştirilebileceğine odaklanmalıdır. Bu bağlamda harekete geçirilecek kentsel siyasal praksisin rolü anti-kapitalist bir kentsel gelişme tahayyülünü zenginleştirmek olmalıdır. Bunun için mekanın kullanım değerini savunan devrimci toplumsal güçleri harekete geçirmek; eşit, adil ve yaşanabilir kentler için yeni devrimci ütopyalar geliştirmek ve böylece toplumun tahayyül gücünü özgülleştirmek gerekmektedir.

Kaynaklar

- Bal, E., Altınörs, A., Doğmuş, O.E. (2005) "Kente Yön Veren Aktörler Temelinde İzmir Yeni Kent Merkezi Nazım Planı", Ege Mimarlık, 2005/1-53.
- Balaban, O. (2008) "İnşaat Sektörü Neyin Lokomotifini", Birikim, sayı: 270.
- Bayırbağ, M. (2009) "State rescaling, exclusion and temporality of neoliberalism: the case of Turkey", CPSA 2009 Conference, Ottawa, Canada.
- Brenner, N. and Theodore, N. (2002) "Cities and the Geographies of Actually Existing Neoliberalism", Antipode, Vol. 34, Number 3, July 2002, s. 349-379 (31).
- Forgacs, D. (2000) The Gramsci Reader: Selected Writings 1916-1935, New York University Press, New York, US.
- Gottdiener, M. (1984) "Debates on the Theory of Space: Towards an Urban Praxis", Ed.: M. P. Smith (editör) Cities in Transformation: Class, Capital, and the State, Sage Publications.
- Gramsci, A. (1971) Selection From the Prison Notebooks, London: Lawrence & Wishart.
- Harvey, D. (1985) The Urbanization of Capital, The John Hopkins University Press, Baltimore.
- Harvey, D. (1989) "From managerialism to entrepreneurialism: the transformation in urban governance in late capitalism", Geografiska Annaler Series B: Human Geography, 71 (1), s. 3-17.
- IYKMNIP (2010) İzmir Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı ve Raporu, İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir.
- İZBB (2001) İzmir Liman Bölgesi için Kentsel Tasarım Uluslararası Fikir Yarışması Yarışma Şartnamesi, İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir.
- Jessop, B. (1997) "A Neo-Gramscian Approach to the Regulation of Urban Regimes: Accumulation Strategies, Hegemonic Projects and Governance", Ed.: M. Lauria (editör) Reconstructing Urban Regime Theory, Sage Publications.
- Keskinok, Ç. (1997) State and the (Re)production of Urban Space, Middle East Technical University Faculty of Architecture Press, Ankara.
- Keskinok, Ç. (2006) Kentleşme Siyasaları, Kaynak Yayınları, Ankara.
- Kipfer, S. (2002) "Urbanization, Everyday Life and the Survival of Capitalism: Lefebvre, Gramsci and the Problematic of Hegemony, Capitalism", Nature, Socialism, 13: 2, s.117-149.
- Kipfer, S. (2008) "How Lefebvre Urbanized Gramsci: Hegemony, Everyday Life, and Difference", Ed.: K. Gooewardena, S. Kipfer, R. Milgrom, C. Schmid (editörler) Space, Difference, Everyday Life: Reading Henri Lefebvre, Routledge Publications.
- KTB (2009) İnciraltı Turizm Merkezi Çevre Düzeni Planı ve Raporu, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara.
- KTB (2011) İnciraltı Turizm Merkezi Çevre Düzeni Planı ve Raporu, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara.
- Kuyucu T. and Ünsal, Ö. (2010) "Urban Transformation as State-led Property Transfer: An Analysis of Two Cases of Urban Renewal in Istanbul", Urban Studies, vol. 47 no. 7, s. 1479-1499.
- MacLeod, G. and Goodwin, M. (1999) "Space, Scale and state strategy: rethinking urban and regional governance", Progress in Human Geography, v. 23(4), s. 503-527.
- Lefebvre, H. (1991) The Production of Space, Oxford: Basil Blackwell.
- Lefebvre, H. (1979) Space: Social Product and Use Values, Critical sociology: European perspectives, s. 285-295.
- Lefebvre, H. (1976) The Survival of Capitalism, Parsi: Antihropos.
- Logan, J. and Molotch, H. (1987) Urban fortunes: the political economy of place, Berkeley, CA: University of California Press.
- Penpecioglu, M. (2011) "Kapitalist Kentleşme Dinamiklerinin Türkiye'deki Son 10 Yılı: Yapılı Çevre Üretimi, Devlet ve Büyük Ölçekli Kentsel Projeler", Birikim, sayı: 270.
- Penpecioglu, M. (2012) "The Political Construction of Urban Development Projects: The Case of Izmir", Basılmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, Turkey.
- Smith, N. (1987) Commentary: Gentrification and the Rent Gap, Annals of Association of American Geographers, vol. 77, no. 3, s. 462-465.
- Smith, N. (2002) "New Globalism, New Urbanism: Gentrification as Global Urban Strategy", Ed.: N. Brenner & N. Theodore (editörler) Spaces of Neoliberalism: Urban Restructuring in North America and Western Europe, s. 80-103, Blackwell.
- Stoker, G., and Mossberger, K. (2001) The Evolution of Urban Regime Theory: The Challenge of Conceptualization, Urban Affairs Review, July 1, 2001; 36(6): s. 810 - 835.
- Stone, C. (1989) Regime politics: Governing Atlanta, 1946-1988, University Press of Kansas.
- Swyngedouw, E., Moulaert, F. and Rodriguez, A. (2002) "Neo-liberal urbanization in Europe: large-scale urban development projects and the new urban policy", Antipode, 34 (3), s. 542-577.
- Şengül, T. (2000) "Radikal Kent Kuramları Üzerine Eleş-

- tirel Bir Değerlendirme: Alternatif Bir Yaklaşım Doğru”, Amme İdaresi Dergisi, Mart 2000, c.33, sayı:1, s. 27-58.
33. Şengül, T. (2009) Kentsel Çelişki ve Siyaset: Kapitalist Kentleşme Süreçlerinin Eleştirisi, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, İmge Yayınevi, Ankara.
34. Şengül, T. (2012) “Türkiye’de Kentleşmenin Dönemlenmesi”, Ed.: B. Duru & F. Alpaya (editörler) 1920’den Günümüze Türkiye’de Toplumsal Yapı ve Değişim, Phoenix Yayınevi, Ankara.
35. Turan, M. (2009) Türkiye’de Kentsel Rant: Devlet Mülkiyetinden Özel Mülke, Tan Kitabevi Yayınları.
36. Türkün, A. (2011) Urban Regeneration and Hegemonic Power Relations, International Planning Studies, Vol. 16, Number 1, pp. 61-72 (12).
37. Uzun, N. (2006) “Yeni Yasal Düzenlemeler ve Kentsel Dönüşüme Etkileri”, Planlama, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, 2006/2 Sayı 36, pp. 49-52.

İnternet Kaynakları

1. Cumhuriyet Ege (2011) “Odalardan plana itiraz”, <http://www.spoizmir.org/yerel/30052011-cumhuriyet-egedalardan-plana-itiraz.html> (erişim tarihi: 8 Aralık 2012).
2. Hürriyet (2007) “İzmir’de 10 milyar dolarlık gökdelen bölgesi oluşuyor”, <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/7897057.asp?gid=196&sz=57655> (erişim tarihi 8 Aralık 2012).
3. Hürriyet (2010) Ege ve İzmir için teşvik istiyoruz, <http://www.hurriyet.com.tr/eg/13801634.asp> (erişim tarihi 8 Aralık 2012).
4. IZTO (2006) “İzmir Ticaret Odasının İnciraltı ile İlgili Görüşleri”, İzmir Ticaret Odası, http://www.izto.org.tr/IZTO/TC/DuyuruEtkinlik/Kentsel+%C3%87a%C4%B1%C5%9Fma+ve+P+ojelerimiz/_iztoinciralti.htm (erişim tarihi 3 Aralık 2012).
5. Kanun No. 6324, “İzmir EXPO Alanı Hakkında Kanun”, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6324.pdf> (erişim tarihi 3 Aralık 2012).
6. Milliyet (2010) “Yine Dava Açtı”, <http://www.milliyet.com.tr/yine-davaacti/eg/haberdetay/24.12.2010/1330298/default.htm> (erişim tarihi 8 Aralık 2012).
7. Posta Ege (2011) “Özel yasaya itiraz ve destek”, <http://www.spoizmir.org/yerel/posta-ege11052011-zel-yasaya-traz-ve-destek.html> (erişim tarihi 3 Aralık 2012)
8. TÜİK, Çeşitli Yıllara İlişkin Bina Sayımı Verileri, <http://www.tuik.gov.tr> (erişim tarihi 5 Kasım 2012).
9. Yeni Asır, 2011 EXPO 2020’de hedef 30 milyon ziyaretçi, <http://www.yeniasir.com.tr/KentHaberleri/2011/05/28/expo-2020de-30-milyon-ziyaretci-bekliyoruz> (erişim tarihi 11 Aralık 2012).

Derinlemesine Görüme Listesi

- Görüşülen 1:** İzmir Büyükşehir Belediyesi Başkanı*
- Görüşülen 2:** İzmir Büyükşehir Belediyesi Eski İmar ve Şehircilik Daire Başkanı
- Görüşülen 3:** İzmir Büyükşehir Belediyesi, Şehir Plancısı 1
- Görüşülen 4:** İzmir Büyükşehir Belediyesi, Şehir Plancısı 2

- Görüşülen 5:** Konak Belediyesi, Şehir Plancısı
- Görüşülen 6:** Bayraklı Belediyesi, Şehir Plancısı
- Görüşülen 7:** Balçova Belediye Başkanı
- Görüşülen 8:** Bahçeleraarası Mahallesi Muhtarı
- Görüşülen 9:** Ege Mahallesi Muhtarı
- Görüşülen 10:** Bayraklı Mahallesi Muhtarı
- Görüşülen 11:** Kültür ve Turizm Bakanlığı, Üst Düzey Bürokrat 1
- Görüşülen 12:** Kültür ve Turizm Bakanlığı, Üst Düzey Bürokrat 2
- Görüşülen 13:** Kültür ve Turizm Bakanlığı, Uzman
- Görüşülen 14:** Kültür ve Turizm Bakanlığı, Uzman Yardımcısı
- Görüşülen 15:** İzmir Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, Şehir Plancısı
- Görüşülen 16:** İzmir Valisi *
- Görüşülen 17:** İzmir Kalkınma Ajansı, Uzman
- Görüşülen 18:** Şehir Plancıları Odası, Genel Merkez - Başkan
- Görüşülen 19:** Şehir Plancıları Odası, İzmir Şubesi Eski Başkanı
- Görüşülen 20:** Şehir Plancıları Odası, İzmir Şubesi Başkanı
- Görüşülen 21:** Mimarlar Odası, İzmir Şubesi Başkanı
- Görüşülen 22:** Jeoloji Mühendisleri Odası, İzmir Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi
- Görüşülen 23:** Jeofizik Mühendisleri Odası, İzmir Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi
- Görüşülen 24:** İzmir Ticaret Odası, Şehircilik Oda Mülkleri ve İnşaat Müdürü
- Görüşülen 25:** Ege Ekonomiyi Geliştirme Vakfı, Yönetim Kurulu Üyesi
- Görüşülen 26:** Yeni Kent Merkezi Proje Alanında, Yatırımcı 1
- Görüşülen 27:** Yeni Kent Merkezi Proje Alanında, Yatırımcı 2
- Görüşülen 28:** Yeni Kent Merkezi Proje Alanında, Yatırımcı 3
- Görüşülen 29:** Yeni Kent Merkezi Proje Alanında, Yatırımcı 4
- Görüşülen 30:** ITM Proje Alanında, Yatırımcı 1
- Görüşülen 31:** ITM Proje Alanında, Yatırımcı 2
- Görüşülen 32:** Adalet ve Kalkınma Partisi, İzmir İl Başkanlığı Yönetim Kurulu Üyesi
- Görüşülen 33:** Cumhuriyet Halk Partisi, İzmir İl Başkanlığı Yönetim Kurulu Üyesi
- Görüşülen 34:** Özgürlük ve Dayanışma Partisi, İzmir İl Başkanlığı Yönetim Kurulu Üyesi
- Görüşülen 35:** Dokuz Eylül Üniversitesi, Akademisyen 1
- Görüşülen 36:** Dokuz Eylül Üniversitesi, Akademisyen 2
- Görüşülen 37:** İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Akademisyen
- Görüşülen 38:** İzmir Ekonomi Üniversitesi, Akademisyen
- Görüşülen 39:** Cumhuriyet Gazetesi, İzmir Bürosu Muhabiri
- Görüşülen 40:** Yeni Asır Gazetesi, Haber Şefi
- Görüşülen 41:** İnciraltı-Bahçeleraarası Tabiatını Güzelleştirme ve Değerlendirme Derneği, Dernek Üyesi
- Görüşülen 42:** Balçova Arsa Mağdurları ve İnsan Dayanışma Derneği, Dernek Üyesi
- Görüşülen 43:** İzmir Barosu, Kentleşme ve Çevre Komisyonu Üyesi
- Görüşülen 44:** Ege Çevre ve Kültür Platformu Derneği, Dernek Üyesi

Görüşülen 45: Ege Mahallesiinde Yaşayan Mülk Sahibi Hanehalkı Üyesi

Görüşülen 46: Ege Mahallesiinde Yaşayan Kiracı Hanehalkı Üyesi

Görüşülen 47: Bahçelerarası Mahallesiinde Yaşayan Mülk Sahibi Hanehalkı Üyesi

Görüşülen 48: Korutürk Mahallesiinde Kiracı İşyeri Sahibi

* İzmir Büyükşehir Belediyesi Başkanı ve İzmir Valisi'ne ait deşifreler kamuya açık toplantı ses kayıtlarından elde edilmiştir.

Not: Derinlemesine görüşmeler Şubat 2010 ve Ağustos 2011 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Görüşülenlere ait kişisel bilgiler ve şirket isimleri araştırmanın etik ilkeleri çerçevesinde gizlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Büyük ölçekli kentsel proje; hegemonik proje; İzmir; mekanın üretimi; neo-liberal hegemonya.

Key words: Large-scale urban projects; hegemonic project; Izmir; production of space; neo-liberal hegemony.